

KOLDO MITXELENAREN EUSKAL GUTUNAK (1951-1984)

1

FEDERIKO KRUTWIGi

Bilbora
Errenterian, 1951-II-6

Ene adiskidea:

Nere orko egonaldian egin zenidaten arrera ona dela-ta, berriz ere eskerrik beroenak eman nai nizkizuke. Emen zerbaitetaz beartuko bazina, zure esanera naukazula ere esana dago noski.

Azkeneko orduan itxoin-arazi zidatelako ezin izan nituen Euskaltzainditik artutako Lafon jaunaren bi lantxoak, agindu bezela, itzuli. Korreoz bidaltzen dizkizut orain eta arren nere utsegiña barkatu.

Oyekin batean nere lan labur, argitaratu-berri bat ere bidaltzen dizut. Bere eze-rezean Euskaltzaindiarentzat esker-agiria izatea nai nuke.

Or aipatu nizun gauza bat berriz ere gogoratu nai nizuke. Esku-artean dudan lan bat antolatzeko Bouda jaunaren lanak ezagutzea bear-bearrezkoa dut. Baduzute or, esan zenidanez, bat edo beste. Bearrezkoenak *Baskisch und Kaukasisch* eta *Baskisch-kaukasische Etymologien* lirake neretzat. Al duzunean, oinbeste pape-ren artean billatu albazenitza, mesede aundia egingo zenidake benetan. Oyetaz gañera beste zerbait agertuko balitz *Tibetanisch-kaukasische Beziehungen* edo olako zerbait neronek ikusia gogoan dut-, gogoz irakurriko nuke ura ere emen izan ezkerro. Etzinduzket iñolaz ere nere gauzekin aspertu nai: naitanaiezko ditudalakoak bakarrik ausartzen nau orrenebeste eskatzera.

Agurtu ezazu, otoi, Azkue jauna nere izenean. Eskerrik asko eta agur zuri ere. Lenbailen elkar berriz ikusten al dugu.

2

JOSU OREGIri

Bergarara
Erreterian, 1951-VII-16

Agur, adiskide,

Itzeko gizona ez naizela uste izango duzu onezkero eta orrelako zerbait pentsatzeko biderik eztuzula ezin esan. Erru pixka bat Beloki'k ere izan du gai ontan, nolana ere. Esan nizunez, zuri agindutako aldizkaria bera ari zan irakurtzen eta gogoz ari izan inolaz ere. Ola Madrid'a joan-bearra berak itzuli baño len etorri zitzaidan. Atzera etxean naiz, agorrillean berriz joatekotan. Gauzak nai bezela ezitut bukatu: arindu, bai, geienak, baña erramua ezin orduraño jarri eta orduan ere Jainkoak nai baldin ba'du. Ortaz gañera, oraingo ibillaldiak urdailla bein ere baño okerrago ipiñi dit.

Urdail-miña eta gizatzarkeria elkarren lagun dirala ba'dakizu noski eta etzera beraz geiegi arrituko emen dijoakizun Bouda'ri buruzko lantxo onek alako garratzkutsu bat duela-ta. Bera ere ezta oso legunkeri-zalea eta tira: batez beste egin bearko dugu. Ba'du erantzupidea eta erantzungo du.

Orrekin batean beste lan ezerez bat ere bidaltzen dizut. Vallejo jaunaren lan baten eraskin bezela agertu da. Aren lanak gure izkuntzarekin urruti-xamarreko ar-emana bai baitu: antziñako "iberoen" zenbait monedetan ageri dan **-(s)ken** bukaera.

Holmer'ek orain Beloki'ri *Studia Linguistica*'ren zenbakia bidali dio eta berak nere zarraren orde, berri au eman dit: orretxegatik dago orriak ebaki gabe. Irakurri ezazu lasai –ezta luzeegia– eta gero bidaliko didazu. Korreoz bidali gabe, zu edo ezagunen bat Donosti'ra datorrenean Aldundi-etxeko liburutegian, nere izenean, uztea berdin litzake.

Ba'dakizu noski Urkijo zanaran liburuak Jainkoari eskerrak emen gelditu dirala. Ba'daukagu or zer irakurri.

Argibide apurren bat eman al ba'zenida edo, beste gauza bat galdetu nai nizuke. Uste dudanez, Arrasate inguruan orain dirala urte batzuek –1943 eta 1946 artean noski– erromarren garaiko idazki bat agertu zan. Bergara eztago ain urruti eta bear bada zerbait entzuna izango duzu. Aldi artako orren edo antzeko aztarren berri alik obekien jakitea bear-bearreko dut Madrid'a eraman bear dudan lan bat antolatzeke. Edozein argitasun biotzez eskertuko nizuke.

Uda ontarako asmo asko nituen baña oraingoz utzi bearko: naitaezko lan onek eta urdaillak geroratzera beartzen naute.

Oraintxe arte ez nuen Orixeren *Meza-liburua* bear bezela aztertzeo aukerarik izan. Arrigarria deritzat. Gure jendeari euskal-liburuak irakurtzen eta ao-goxatzen –berak esaten duen bezela– erakutsi al ba'genezaio!

Nik oraingoz orrera joateko erarik eztut izango: zuk bai bear bada onera etortzeo. Badakizu atsegin biziz ikusiko ziñuzkedala.

Goraintziak Imanol'i. Biotz-biotzez.

3

XX-i

XX-ra

Errenterian, 1952-IV-20

Agur, adiskide,

Aspaldiko partez, bizi naizela bederen adierazten dizut. Lotsagarria izan da noski nere ixillaldi luzea baño luzeago au. Eta eztut izan mututzeko aitzakia aundirik: lan pixka bat bai, egia esan, baño ez beste zenbait alditan baño gehiago. Nere burua zuritzeko baño beztutzeko gehiago ez ote den izango eztakit, baño egia zor dizut. Zurekin bezelaxie beste guztiekin egin dut: erantzun gabeko kartak elkarren gañean pillatzen ari zaizkit aspaldiko illabetetan eta, jakiña, zenbat eta erantzunbear gehiago, orduan ta lanean asteko gogo gutxiago. Eta gaur ekin diot, azkenean, etxeko zokoak garbitzeari. Ba-zen ordu, noski. Barkatuko al didazu barkakizun ba'da behintzat, nere zabarkeria.

Onekin batean bidaltzen dizut nere lantxo bat, agertu-berria. Eztu deus askorik balio noski, baño elkarren artean noizpait aitatu dugun gairen bat bertan ukitzen dut, Ganbo'rekikoa alegia. Zuk esana gogoan daukat eta bein baño geiagotan buruan erabilli ere dut. Nere ustez, gure idazle zaarrak Ganboa izenaz diotena –oñaztarren eta ganboatarren arteko burrukaren sorrera– ganboa bi itz bezela, agindu bezela, artzen zutelako esaten dute: guk *goitik bijoa* esango ba'gendu bezelaxe. Eztakit ongi orain iñon *boa* erabiltzen ote den *Bijoa*-ren orde edo noizpait erabilli delako agiririk ote den, baño nolana ere *oa* edo *zoaz* bezelaxe eratu-tako adizkia litzake.

Gogo biziz irakurri dut *Boletín*-ean argitaratu duzun lana, eta baita ere argitaratu baño len, bein baño geiagotan. Karrera bukatu ta joan den urrillan Madrid'tik etorri nintzanean, or artu ninduten probak zuzentzeko ta beste zenbait lantxotarako. Zurea bezelako artikuloak zuzentzea ezta lan nekagarria, baño nekagarriagoak ba'dira. Asko poztu naiz zure lanak argitaratzen asi zerala jakiteaz. Probetxu aundikoak izango dira denentzat.

Eguneroko eginkizunak asti gutxi uzten didate orain bestetarako. Alarik ere, orain argitara agertuko den *Boletín*-ean nere gauza bat ere aterako da.

Zure berriak, merezi ezpa´ditut ere, pozik artuko nituzke. Beti bezela, esanera naukazu. Biotzez.

4

MARZELINO GARDEri

Uztarrotzera
Errenterian, 1953-I-4

Agur, adiskide,

Gure berri-zai, ortik onerakoan agindu genizkizun berri-zai, luzetsirik egongo zera noski onezkero. Errua nerea da, bakar-bakarrik, ez nere lagunena. Eginkizun ori nere gain artu nuen eta, sinesten al didazu, ez tut orain arte ortarako astirik izan. Seme bat jaio zait aurrenik eta gero bizibearrak ezartzen dizkigun zeregiñak lanpeturik euki naute. Orain, azkenik, Eguerri-jaiak dirala-ta, emen naukazu aspaldi egin bear nuena egiten.

Eskerrak, berriz ere, or eman zenigun laguntzaz. Zu gabe, zer egingo genuen Uztarrotz´en? Or artutako notak orain ari gera garbitzen, batez ere Isaba´koak, luzeagoak baitira. Zenbait gauza ba´dira ariak artu eta guk zere esan nai duten eztakigunak. Jai auetan bukatuko al dugu lan ori eta luzaro gabe argitara emango al ditugu!

Badakigu zerorrek ere naikoa lan izango duzula, eta ezin geroko utzizko lana, gaiñera. Alaz ere, zure utsarteetan, orko euskeraren ondarrak biltzen saiatuko ba´ziña, lan arrigarria egingo zenukeala uste dugu. Badakit gure lan ori, or bezela izkuntza il-zorian dagoen lekuetan batez ere, lan tristea dela. Ala delarik ere, pentsamentu batek lagunduko al dizu. Nafarroa´ko zenbait lekutan euskera oraindik galduko ba´da ere, ez dediela behintzat esan Erraondo´ko azkeneko tanbolinteroaren itz negargarri aiek: “Eta ni iltzen naizenean, ezta oroitzapenik ere geldituko. Ezta oroitzapenik ere!”. Oroitzapen ori bederik gordetzen ba´dugu, noizpait agian galdu dutenaren miña sortuko zaie berriz.

Azkue zenaren liburutxoan ikusiko zenuen onezkero orko izkeraren tajua. Orain, Azkue alde batera utzirik, etzaitzela fida zure belarriez baizik eta entzuten duzuna paperan ar zazu. Itz banakak ba´dira ere, alde guztietan ezagutzen diren itzak ba´dira ere, etzazula ajolarik izan, eta ar itzazu. Orko izkerak, ikusi dugunez, bereizgarri bat ba´du, orain arte iñork aipatu ez tuena: doñu nabarmena (azentoa). Etzazula uste izan, askok uste izaten duten bezela, doñu ori eztela euskalduna,

erderatik artutakoa dela. Lengo euskera nolakoa zen ezta kigu ongi eta ausarkeria litzake orko edo nonnaiko doña euskalduna ezta esatea. Al ba' duzu, beraz, ar zazu entzuten dituzun itzen doña, eta ez era bakarrean, al duzun guztietan baizik. Esate baterako, ez *zamari* bakarrik, baizik-eta *zamariaren*, *zamarien*, *zamariareki*, *zamarieki*, eta abar. Mintzaldi osoak (frase osoak) artzea ohea izaten da beti, baiña ori ezean itz banakak artzea bearrezkoa da.

Jainkoak nai ba' du, agertuko gera orrera berriz ere, baiña datorren uda baiña lenago ezta errex izango. Orduan luzaroago egon nai genduke.

Ba' dakizu emen zernaitarako, eta ni batez ere, esanera gauzkazula. Emengo zerbaiten bearrean ba' ziña behintzat, eskatu kupidarik gabe, eta zure naia betetze-ko alegiñean saiatuko giñake.

Urte Berri on bat, guzientzako ona opa dizugu, eta lan ugari ta eraginkorra Uztarrotz txikian eta Nafarroa aundian. Eta ar ezazu, guzion izenean goraintziak biotzez batez ere euskaldunei. Azkeneko auen goraberen berri badakizu jakin nai gendukeala.

Emen euskal-gauzak apurren bat pizten asiak dituzu. Ez bear aiña noski, baiña orrenbesteko geldialdiaren ondoren ezta arritzeko.

5

ANDIMA IBIÑAGABEITIAri

Guatemalara
Erreterian, 1954-VIII-12

Agur, adiskide,

Ene izena ikusi orduko onako eskutitz au urratzen ezpaduzu –eta bazenduke noski ortarako arrazoirik–, ikusiko duzu nere jokabide lotsagarriaz lotsaturik nagoe-la, bear adiñako lotsarik izatea erraz ezpada ere, sinestekoa ezpada ere, ain atsegin izan zitzaidan ura artu nuen ezkeron izan dut asmoa bereala erantzuteko eta esker-rak emateko, bai bidali zenizkidan adiskide-itzez, baita eskura dizkidazun aldizka-riez. Baiña alferrik izan zen nonbait asmo ura, infernuko kale zabaletan barrena ugari aurkitzen diren aietakoa. Badakit ene burua zuritzea eziñezko lana dela, enaiz beraz ortan asiko. Aitzakirik aurki balekit, den apurra nabillen bezain lanpeturik ibil-tzean billatu bearko. Etxea mantendu-bearrak lanik asko ematen du batetik, eta ortaz gaiñera ene arloan zer edo zer egin nai. Eta, badakizu, zerbait egingo bada, gaiñerantzeko kezka burutik astandu bear izaten dira. Eta kezka-astantze orren teknika ain ederki ikasi dut –eskola onean ikasi gaiñera–, gogoan eduki bear nituz-keanak ere, aalegin andirik gabe, aaztu egiten baitzaizkit orain. Baiña utz dezadan saio alfer au, zuritu bearrean naizen baiña beltzago ager enadin.

Zuen aldizkaria eta an agertzen dituzuten lan ederrak, berandu bedere, gogoz irakurtzen ditut. Nik esan bearrik eztuzute noski lan bikaiña egiten ari zeratela jakiteko. Euskal-gaietan iñoiz egin den ederrena, nik derizkiodanez. Banuen aspaldi, zerorrek esan baiño leen ere, ortarako zerbait antolatzeke gogoa. Asi ere egin nintzan. Badut emen ipui labur bat erdaraz egiña, erdaldunen artean egin bainuen. Euskaraz jartzen asi nintzan, baiña bukatu gabe daukat oraindik. Iñoiz edo bein, Jainkoa lagun, emango aal dizkiot gaiñak. Gero, argitaratzeko gauza baldinbada eta nere zabarkeria dela bide itza ukatzen ezpadidazute behintzat, igorriko nizueke. Ezin esan ordea noiz izango den.

Zure euskal-ikasbidea erabili dut ene ikasleekin bi urte auetan eta leku guztietan, dakidanez, oso gogoz artu dute. Zenbait oar aspaldian bidali nai nizkizuen, argitaldariari agindu bezala, eta berandu bada ere bidaliko dizkizut. Ez jaramon andirik egin ordea, zenbait uts –eta oietaz zerorri ere jabetuko ziñan onezkero–kendu ezkerro. Guztientzat gogobeteko den lanik eztuzu egingo eta zureak eklektikoegia izate du utsik andiena, batere baldinbadu.

Aurtengo neguan gure saillean gehiago lan egin aal izango dudala eta dugula iduritzen zait, eztakit oraindik zuzen ala oker. Al izan dedilla, bearra ere badago eta.

Zaitegi jaunari nere goraintziak eta zorionik biziena eman ezazkiozu mesedez. Egiten ari den lanagatik alegia. Eta ar itzazu zuk ere. Ez genduen asko karta auen bearrik adiskide izateko (...)

6

ANDIMA IBIÑAGABEITIAri

Guatemalara
Errenterian, 1954-VIII-29

Ene adiskidea,

Gaur erantzuten diet azkenik zure bi eskutitzei –azkenekoa artzea egin dut– eta, oker ezpanago, zorretan nengoen lehenago ere zurekin. Barkatuko al didazu ene luzaroko ixillaldia, baiña, sinistra ezadazu ezta zabarkeria bakarrik izan. Lanpeturik ibiltzen naiz geienbat, eta ez gogoko ditudan lanetan, eta auetarako txolarteren bat aurkituko badut, beste egitekoei ostu bear, eta batez ere, gaizki egiña delarik, eskutitz-erantzuteari.

Zorionak eman nai dizkizut, besterik baiño lehenago, Universitate ortan eman dizuten karguagatik. Ongi merezia zenduen, eta pozik zaudela jakiteak biziro pozutzen nau ni ere.

Eskerrak gaiñera ene liburuaz Guatemala´n argitara eman duzun lanaz. Bidali zidaten angoek eta esan bearrik eztago noski, zure lan guztietan bezala, or ere

jakingarririk aski aurkitu dudala. Eta gogoz irakurriko dut orain orko *Boletín*-ean argitaratzera dijoaztena. Eztuzu bidali bearrik, beti igortzen baitidate *Boletín* ori.

Esan didatenez, liburutxo ori aituxea da onezkero. Baiña bigarren aldiz argitaratzen badute ere, ezta aldakuntza andirik egiteko egokierarik izango. An edo emen zerbait txukundu, aldatu edo erantsi soil-soillik, eta, jakiña, zenbait zure lanetatik artuak.

Bouda jauna emen daukagu, bere lankidea zen Baumgartl andrearekin. Emen gertatu da Lafon ere, beraz euskal-linguistika-akelarre osoa Donostian dugu. Datoren 13 asten dira gure "Mintegi"ko ikastaldiak, Bouda'ren itzaldi batekin. Beste bi edo iru gehiago emango ditu eta gero, urrengo astean, Salamanca'n izango gara elkarrekin. Bihar bertan emango dizkiot zure mandatuak.

Nik alemanez ongi xamar irakurtzen dut, jakintza-gaiak batez ere. Leen, ikasi berria nuenean, itz-egin ere egiten nuen, baiña gero, ez erabilliaz, zearo erdoildu zait. Orain prantsesez, zuzen edo oker, ari bear izaten dut, eta, besterik ezean, ingles. Eckermann'en liburua irakurria dut, baiña ez bestea, ez alemanez esan nai dut.

Irigarai'rekin maiz xamar aurkitzen naiz. Oraingo *Boletín*-ean, emengoan alegia, bere gauzatxo batzuek ikusiko dituzu, ateratzen denean, Bouda'ren lan batekin erdi eroturik baitabilta inprimatzalleak. Ciriquiain'en liburuaren berria *Eusko-Jakintza*-n irakurri dut: berak ere bai noski onezkero.

Joan den astean Gorostiaga Ameriketara joan zaizute, baiña goi-aldera, Mexico'ra edo. Bouda jauna gogara dagoela derizkiot. Diru-laguntza apurren bat nai zuen bere emengo egonaldia alik luzeen izan zedin eta ori gorago aipatu dizkizudan itzaldien bidez erdietsi du. Eta nik ere aurten badut or sarrera, beraz gure lanetan aritzeko egokiera ere izango dut. Asmorik aski bada, bai jakintza-lanetarako eta bai izkuntzaren alde jokatzeko ere eta uste dut, nai litzakean guztia ezpada ere, zer-edo-zer egin aal izango dugula.

Beste gauza bat ere nai-ta-ez esan bear nizuen, eta azkenerako utzi dut, esateak apurren bat larritzen nauelako. Azken aldi onetan enaiz oso lasai bizi, diru-kontuan esan nai dut. Badakizu, baditut bi seme-alaba, irakaskuntzak, privatuak batez ere, eztu askorik ematen eta nere lanak enituzke bertan-beera utzi nai. Eta, jakiña, ortarako artzen dudan astia besteri kendu bear. Eskatzen dizkidazun liburuengatik diot au. Ain juxtuan dabillenari edozer gastu txikik bere kontu guztiak azpikoz gora jiratzen dizkio. Eta enabil aitzakia-billa -a, ala balitz!-, gure egoera zeaz-zeatz, eta den baiño argixeago bear bada, azaltzen baizik. Barkatuko aal didazu, eziñak eragiten didan ezkerro!

Legarda'ri eskuratuko diot, ezagutzen ezpadut ere, ematen didazun berria. Eta iruditzen zait bere liburuarekikoa egin edo eragin aal izango dudala. Krüger jaunarentzat ere esan nieten argitaratzalleai bidaltzeko ale bat, eta onezkero bidaliko zioten noski.

Lankide eta adiskide zintzo bezala, esanera naukazu beti.

7

NIKOLAS ORMAETXEA "ORIXE"ri

Tolosara
Donostian, 1954-XII-20

Agur,

Emen eta inguruan bizi geran Euskaltzaindikoen izenean idazten dizut, ongi-etorrikerik beroena emateko aurrenik. Zure etorrera Euskal-erriaren eta euskararen onerako izango dela uste dugu, zeunden lekuan ere ainbeste eta ainbeste egin duzun arren.

Euskaltzaindiaren azken-baztarrean ba-genduen etorria ziñalako berri. Eztakigu ordea gure idazkariak, Bilbaon bizi baita, zure zuzenbidea ezagutzen duen. Orrexe-gatik jakinarazi nai genizuke datorren baztarrea emen, Diputazioko Jauregian, Etxaide jaunaren gelan izango dela, il onen 30an, amabietan.

Pozgarri izango litzake benetan guretzat zu gure artean ikustea. Baiña egun orretan ez ta beste edozeiñetan onera agertuko baziña, gogo bizia dugu zu agurtu eta zurekin, labur bederen, mintzatzeko. Orretarako, aal eta gogo ba'zendu, nainkoa zenduke telefonoz, Donostia'n zaudenean, itz bat ematea, bai A. Irigarai jaunari (19554 eta 17458) edo Arotzena jaunari (Diputazioko Archivo eta Liburutegian, 18089). Oriek deia zabalduko ligukete.

Dena dela, ar ezazu onen bidez, berriz ere, gure biotz-agurra eta Eguerri-jai zoriontsu eta Urte berri on opa dizkizugu.

Esanera naukazu.

8

NORBERT TAUERi

Pragara
Errenterian, 1954-XII-21

Ene adiskidea,

Barka ezadazu arren izen ori ematen ba'dizut, baiña ezta arritzekoa. Zure izena eta zure idaz-lanak ezagun ditut aspaldidanik eta sail orretan lanean ari geranen artean ba-dira elkar lotzen gaituzten lokarriak, bestelako adiskidetasunarenak baiño eten-gaitzagoak gaiñera.

Duela zenbait egun bidali nizun ene itzalditxoa, beste zenbait gauzatzorekin. Aurrera ere bidaliko dizkizut eskura aal ditzadan euskal-lanak, nereak edo bestere-nak. Onezkero artuko aal zenituen.

Damurik, Oihenart´ekiko lantxo ori zuk uste baiño laburragoa izango duzu, laburragoa eta kaxkarragoa. Eztago beraz ordain-bearrik. Baiña ikusiko zendue-nez, jakintza-lanetan dut nere bizibide, linguistika-lanetan, eta pozik egongo nin-tzake iñoiz edo bein zerbaiten bearrean izan ezkeru, zuregana jo nezakeala jakiñik. Badakizu, beste gaietan ere zabaldurik egon arren, Praga´ren izena ongi ezagu-tzen dugula linguista guziak, ortik hamaika bide berri erakutsi baitiguzute.

Hombrados jaunaren bidez bidaltzen dizut au, eta zuk ere ortatik igorri bearko dizkidazu zureak. Bestela ezin litzake.

Aurrera emengo *Egan* aldizkaria bidaliko dizut, eraberriturik agertuko baita datorren alditik.

Atsegin bizia eman didate zure berriak, eta aurrera ere gogoz artuko nituzke. Urte Berri on eta zorionsua opa dizut. Eta zernaitarako esanera daukazu adiskide au.

9

JON MIRANDEri

Parisera
Erreterian, 1954-XII-22

Ene adiskidea,

Barka ezadazu, arren, ixillaldi luze hau. Aitzakia gutxi dudala badakit, lasaixeago gelditzen naiz aatik gauza auetarako mutil kaxkarra naizela alde aurretik esan nizulako. Lanpeturik ibilli nauzu oso, udan ikasleekin, gero Salamanca´n –eta emen ango itzaldiekin– eta azkenik “Euskal-filologi-muintegi” onek ematen dizki-dan lanekin. Gauzak abiatzeko aalegin askoren bearrean izaten baitira.

Muintegi onek –neronek jarritako izena da, eztakit ongi ala ez– *Egan* aldizkaria bere gain artu du, maizago eta ugariago ateratzekotan. Baita jasoago ateratzeko-tan ere. Leen baiño obeki irtengo da noski, eztakit, ordea, guk nai gendukean maillan izango ote den. Iñoiz zure lanik bidalduko bazenigu –bertsoak batez ere, sail orretan urri baikabiltza– gogoz artuko genituzke. Baiña luzatu gabe zertxobait esan nai dizut: jaso eta zabaldu nai badugu ere, ezin dezakegu oraingoz gaiei buruz zabalago biur. Lanen bereizkuntzarako baea leen baiño estuagoa izango dela ere beldur naiz. Asieran ezpaitute alde onetatik beaztoparik izan nai. Ezin ager, beraz, euskaldun onaren belarriak minduko dituen gauzarik.

Onako sail auek dauzkagu aurrez pentsatuak: Euskaltzaindiko itzaldiak aurrenik –asko dauzkagu eta euskal-literatura obeki ezagut dedin ongi etorriko dira–, ipuiak gero –itzuliak beariko emengorik sortzen ezten bitartean–, bertsoak, interview bat, nas-maas edo naste-borraste, zinema eta liburuak. Azken auek neronen gain artu ditut. Liburuek eztute euskerazkoak izan bearrik, edozein izkuntzetakoak aipa dai-tezke, gureak aurrenik artuko baditugu ere. Iñoiz edo bein, bai liburuei edo bai fil-mei buruzko zerbait egingo bazendu, mesede ederra egingo zenidake, eta irakurleei ederragoa, ene txepelkerien ordez gauza atsegiñagorik irakurriko bailu-kete. Gaiari buruz libertate osoa duzu, berriz ere, jakiña, euskaldun onaren bela-riek kezkarik gabe entzun ditzaketean gauzetan.

Ona emen, berandu badere, egin dizkidazun –zenizkidan, obe–, galdeen eran-tzuna. *Refr. y Sent.* ´en edizio on bat Urkixo jaunak egin zuen, baiña RIEV aldiz-karian sakabanatua dago: etzuen liburu bezala argitara eman. Garibai´renak bai, baiña aituak daude, eta egokieraren bat izan ezik ezin arki ditezke. Orixe bera ger-tatzen omen da, esan didatenez, Arantzadi´ren istudioekin. Noizpait jakingo banu salgai daudela, berealaxe erosiko nizkizuke, baiña eztut orain arte orren aditzerik izan.

Ijitoen izkerari buruz zer edo zer badela, badakit, baiña eztakit zer liburu diren ezta non arki ditezkean ere, Burrows´en *The Bible in Spain* deitu liburuan ezer ba ote dago? Badakit onek Biblia ere ijitoen izkuntzara itzuli zuela, oker ezpanago, baiña bere lanik eztut iñon aurkitu.

Igorri nizkizun paperak artu bide dituzu noski. Beste bidez bidaltzen dizut orain leengoan aaztu zitzaidan liburu-kritika bat.

Zure bizibidearen berri gogoz jakingo nuke. Eragozpen aiek eskuratu dituzu, zerbait badere? Eztuzu urte berrirako asmo berririk? Orrelakorik eskatzeko eskua galdua badut ere, idatz ezadazu arren.

Emengo giroaz kontent nago, neurriz jakiña. Optimismo ori luzaroan egarriz itxadoteko gertu dagoenarentzat da bakarrik. *Ur-xortac ardura-arduratuz harria xilo zirozu*, Oihenartek zion bezala.

Oneraino iritxia nintzan zurea artu dudanean. Esku-(...) etortzen zaizkidan gauza guztiak igorriko dizkizut aurrera ere. Eta eztut orretarako ordain sari bea-rrik. Baiña liburu baten bearrean aurkitzen naiz eta orrexegatik ausartzen naiz zuri eskatzera: Dottin: *La langue gaulois* (...). Leenbiziko argitaraldia 1920koa duzu eta eztakit besterik egin den edo aurki ditekeana den liburutegietan. Eta eska eza-dazu otoi, nai baldin baduzu, salgai dagoen zerbait.

Nik ere biotz-biotzez opa dizkizut Eguberri-jai alaiak eta urteberri zorionsua eta lan ederrez betea.

Ar itzazu zuk ere adiskide onen goraintzirik beroenak.

10

NIKOLAS ORMAETXEA “Orixe”ri

Lazkaora
Donostian, 1955-I-10

Agur,

Onekin batean aurkituko duzu leen zuzendu nizun eskutitza. Damurik, Labaien jaunak eman zidan zuzenbidera bidali nuen, obeto esan eman zidala uste izan nuen (Kale Nagusiko 5'gnera), oker artu bainuen nonbait. Ene errua duzu bada soil-soillik ortarako artu ninduten lagun eta lankideen ongi-etorria garaiz eskuetara ezpazaizu. Barka zadazu, arren.

Leengoaz gain beste zertxo bat ere aipatu nai nizuke orain. Ba-dakizu noski, bear bezain ederra izan ezpada ere, ba-dela *Egan* izeneko euskal-aldizkari bat. Aldizkari ori “Erriaren adiskideen” *Boletín*-aren eraskiña izan da orain arte. Datorren zenbakia ezkerro, ordea, izenez ala badarrai ere, izanez aldatuxea ateratzeko asmotan gera. “Julio de Urkixo” Euskal-Filologi-Muintegiak –euskal-bataio au ontzat artzen baduzu, beintzat– bere gain artu du aldizkari ori antolatzea. Zenbait sail jakin izango ditu; orain arte pentsatu ditugunak auexek dira: Euskaltzaindiak aspalditxoan eratzen dituen itzaldiak leenbizi –gaia, euskal-literatura–, kontu-kontari (ipuiak, euskerazkoak edo itzuliak–, olerkiak, sukalde-gaiak, liburuak eta zinea). Eta jakiña, Naste-borraste delako bat eta... sortzen dena. Bat eztut aipatu. Zenbaki bakoitzean interview labur bat, euskerari eta euskal-literaturari dagozkion gaiet buruz asteko beintzat, argitara nai genduke.

Ta leenbizikorako zurekin egindako elkar-izketatxo bat agertzea litzateke onena. Gure aukeramen onen zergatikoa azaltzen asiko banintzaizu, zurikerian ari naizela esango zenduke bear bada, eta bego dagoenean. Badakigu, ongi jakin ere, etzerala zere burua nabarmendu-zale eta orrexegatik beragatik biotzez eskertuko genizuke baiezkoan erantzungo bazenigu. Gure eskerra deus gutxi bada ere, irakurleena ere or dago eta, batez ere, euskeraren onerako izango litzake noski. Eta leen ere ainbeste egin duzun orrek ez aal diozu lan apur au, nekagarri bazaizu ere, ukatuko.

Onekin batean bidaltzen dizkizut galderak, nai duzuna erantzun eta nai eztuzuna erantzun gabe uzteko. Gerok ere zure erantzunetatik, orrelakorik bagendu, zer edo zer kenduko genduke, edo aldatu; ez erantsi, ordea. Eta, dena dela, ezkenduke ezertxo ere argitara emango zerorrek ikusi eta zerorren gogo-beteko arkitzen ezpaduzu.

Gure asmoen berri Labaien jaunak ongi daki eta edozein argitasun arengandik ar zenezake. Nai gendukean bezala burutzen lagunduko aal digu Jaunak.

Barka zadazu, berriz ere, ene utsa, eta badakizu zernaitarako esanera naukazu-la. Ar itzazu, oneekin batera, *Egan*en argitaldari diren eta egiteko au ene eskuetan utzi duten Arrue eta Irigarai jaunen agurrik biotzekoenak.

11

JON MIRANDeri

Parisera
Erreterian, 1955-I-22

Ene adiskide ori,

Eskerrak biotzetik ni naizela bide artu dituzun lan guztiengatik. Enekian Dottin'en lana agortua zegoenik. Arritu nintzan, bai, Salamanca'ko Unibertsitatean etzutela jakiteaz, baiña beste zerbaitengatik izango zela uste izan nuen.

An esan zidatenez, Dottin'ena baiño ohea duzu argitara-berria den J. Whatmough'en *Ancient dialects of Gaul* (auxe duela izena uste dut behintzat), baiña mikro-filmean eman du eta irakurtzeko makina bear. Damurik, an nengoeño indar gutxi zen eta enuen ongi ikuskatzeko astirik izan.

Milla esker D'Arbois de Jubainville'ren lanaz egiten didazun eskeintzaz, baiña nik nai dudanerako zarregia iruditzen zait. Whatmough'ren lana onera ekartzeko bidea aurkitu bear dut.

Barka zadazu zor nizun bezala ez lehenago erantzuna. Arras lanpeturik ibillia nauzu. Aquitania'ko izkuntzaz lan bat antolatzen ari izan naiz eta bukatuxea daukat, luzea bada ere. Luzea bai, baiña nolakoa eztaikit.

Euskal-aldizkariakiko asmoak aurrera dijoaz, lanak ere biltzen ari gera, baiña inprentan ditugu eragozpenak. Leen baiño obexeago irtengo dela uste dut, behintzat.

Milla esker, berriz ere, eta barka. Biotz-biotzez.

12

KARL BOUDari

Erlangenera
Donostian, 1955-I-13

Ene adiskide ori,

Artzea egin dut onako eskutitz au, zuri zuzendua. Makinak adierazten duenez, Garate jaunarena duzu, ezpaita munduan orren traketsik.

Eguerri jaiak ongi igaroko aal zenituen eta leen eman ezpadizkizut ere, urte onetarako lan ugari eta baliotsua opa dizut.

Eztut emengo berri andirik. Tovar jaunarena leengo egunean artu nuen, Ameriketarik itzulia dela adieraziz. Lana sortzen da, beti bezala, geiegi ere bai.

Ar itzazu, eneakin batean, ene emaztearen goraintziak eta Baumgartl andreari ere emaizkiozu gure izenean.

Esanera naukazu.

13

PATXI UNZURRUNZAGARI

Zarautzera
Donostian, 1955-II-1

Nere adiskide ori,

Leengo egunean izan genduen Euskaltzaindiko batzarrean zuri gauza bat galde-tzekotan gelditu nintzan. Kirikiñoren *Abarraketik* ipui batzu antolatu ditugu argitara emateko. Inprimaturik daude, ikusiko duzunez: baimena eskatua da, baiña etzaigu oraindik etorri. 1.500 egin ditugu Bizkaiko euskeran, eta 1.500 emengon: denera 3.000. Bakoitza 5 peseta kosta zaigu, eta itxura polita dute, Valverdek oi duen bezela.

Egin nai nizun galdera auxe da: artu nai ote zenduke zure gain oriek banatzea? Badakizu gu ez gerala oso trebeak ortan. Eta ala izan ezkerro, zenbatean jarriko zenituzke salgai, eta euneko zenbat eskatuko zenduke zure lanaren saritzat?

Erantzunaren zai gelditzen natzaizu. Eta, beste gai bati nagokiola, zertan da *Gramatika*? Ari al da saltzen? Leen esan nizun bezela, zenbait ale bear ditugu onerako. Urrengoan eskatuko dizkizut.

Milla esker eta esanera naukazu.

14

NIKOLAS ORMAETXEA "Orixe"ri

Lazkaora
Erreterian, 1955-II-8

Ene adiskide ori,

Barka ezadazu arren ez leenago erantzuna zureari, eskerrak emateko bederen. Baiña *Eganen* argitara nai gendukeana bidali nai nizun eta ezin dut antolatu gaur arte.

Ea tajutu dugun era egokia iruditzen zaizun. Gere burutik, oker edo zuzen, sartu ditugunez gaiñera, ikusiko dituzun erantzun auek ere jarri nai genituzke, iñoren kalterako izango eztirelakoan. Zure itzetan gauzatxo bat baizik eztut aldatu, M. Barriolaren izena, obe izango litzakelako ustean. Esaiguzu mesedez itz bitan ontzat ematen ote duzun zure itzak aipatzeko aukeratu dugun era. Biotzez eskertuko genizuke baiezkoa eta ezezkoarekin ere zorretan geldituko gintzaizkizuke.

Zenbaki au –bigarren aldi ontako leenbizikoa– il onetan aterako da eta ez gera aartzuko ale bat bereala bidaltzeaz.

Igandean zortzi Bilbao'n izan genduen Euskaltzaindiaren batzarrea. Zure goraintziak Oleaga jaunari eman nizkion, baita Maidagain jaunari ere. Au diru zai da oraindik, baiña, esaten didatenez, eztabil ongi begietatik. Bien izenean, goraintziak berriz.

Barka zadazu arren luzamendua eta ematen ari naizen nekeak. Zure esaneko.

15

Jesus Aurraren EMILIANO Aitari

Markinara
Donostian, 1955-II-8

Jaun agurgarri ori,

Eskerrik asko *Eganerako* bidali duzun zure liburu ederraz. Aldizkari ori antolatzeari gure gain artu dugu, leen baiño maizago eta ugariago argitaratzekotan. Eztut esan bearrik pozik emango dugula zure liburuaren berri. Oraingo zenbakia, zoritxarrez, bukatuxe daukagu eta ezin dezakegu onetan ezer erantsi. Urrengoan, ordea, asko luzatu gabe, bear bezain astiro aztertuko dugu.

Barka ezaguzu, beraz, ezin-besteko luzamendu au. Zernaitarako esanera gauzkazu.

16

ANTONIO MARIA LABAIENi

Tolosara
Donostian, 1955-II-15

Ene adiskide ori,

Jakin dut, berandu samar bada ere, semeari gertatutako ezbearra. Eta poztutzen naiz ongi dagoela jakiteaz, astelenean Elosegik eta gaur Arotzenak berri ori eman baitidate.

Bi aldiz egon naiz, azkeneko igandean, orrera joatekotan, Aita Mokoroa'rekin izketalditxo bat egitera, baiña bietan geroko utzi bear izan dugu. Orrexegatik ezti-zut oraiñarte erantzun.

Egan biar bertan –*Boletín*-a baiño leenago– emen izango dugu. 44 orrialde ditu oraingoan, batere utsik gabe ordea. Gogo bizia daukagu ea zer derizkiozun jakiteko. A. Onaindia'ren liburuaren berria ere an arkituko duzu. Esan nizun noski *Jostuna* nai duzunean bidaltzeko eta zerbait zuzendu edo obetu bear litzakeela iruditzen bazaizu, esaiguzu arren.

Orixek baimena eman digu delako ori argitaratzeko, “bego orrela” batekin.

Ar itzazu nereekin batera Arrue eta Irigarairen goraintziak. Leenbaileen zearo sendatua izango aal duzute semea. Biotzez.

17

JON MIRANDERi

Parisera
Donostian, 1955-III-8

Ene adiskide ori,

Artu dut zurea, baita arekin batean bidaltzen zenidan itzulpena ere. Biziro gogoko izan zait au: enuen artean idazle ori ezagutzen, izenez besterik, baiña bat nator zurekin.

Egan aterea dugu: orain arte baiño obeto, ustez beintzat. Banatzea ordea ezta-go gure gain, eta zenbait aleren zai gaude oraindik. Artzen ditugun bezain laster or izango duzu bat.

Lastima da, benetan zuk ez poesiarik izatea bidaltzeko. Orko aipatzen duzun ori, dirudienez, elitzaiguke oso egokia izango. Ez ote zenduke orratik besterik, zerorrenik edo beste izkuntzetatik itzulirik. Ederki etorriko litzaiguke, emen ere, nonnai bezala, bertso gilleak ugariago baitira olerkariak baiño.

Nai dituzun liburu oriek, nereonek –Euskal-Filologi-Muintegi onek, obeto esan-bidaliko nizekizuke: eskatu ere egin ditut. Orren truke liburu au izan nai genduke: A.G. Haudricourt et A. G. Juilland, *Essai pour une histoire structurale du phonétisme français* (Paris, 1949). Argitaldariaren izena ezdakit, ezta prezioa ere. Alaz ere, arki aalbazeneza, bidal ezaguzu, eta zorrak gero konponduko ditugu. Ene izenean igor zenezake, zuzenbide onetara:

Seminario de Filología Vasca “Julio de Urquijo”, Palacio de la Diputación de Guipúzcoa.

Eztut gaiñerakoan berri andirik eta neroni ere arras lanpeturik nabilkizu. Badakizu ordea esanera daukazula beti zure adiskidea.

KARL BOUDARI

Erlangenera
Donostian, 1955-IV-6

Ene adiskide ori,

Barka ezadazu arren ene erantzuna orrenbeste luzatua. Lanpeturik ibilli naiz, baiña badakit eztela ori naikoa aitzaki.

Zurea artu nuen, baita igorri zenidan *Landare izenak* ere. Au Salamancara bidali nuen bereala. Datorren astelenean an izango naiz eta galdetu dut zertan diren lanak: agitz aurreratuak onezkero noski. Arras ederki iruditzen zait aurkibidearen gaiñean jartzeko esaten didazunaz. Esango dut beraz Salamancan eta egingo dute, liburua dagoeneko inprimaturik ezpadago beintzat.

*Boletín*arekin gaizki gabiltza. Inprimatzailleak leen baiño nagiago ageri dira, ezin dezaketelako edo, eta oraindik igazko azken banakoa argitara gabe dago. Eztakit nola konpondu bear dugun. Emen, Diputazioan, egin nai genduen, beste zenbait lan bezala, baiña ezin omen dute orrenbeste egin, zure erritarrek bidali bear dituzten zenbait makina artu arte. Eta ez jakin ori noiz gertatuko.

Zure leen itzaldia, Zuzendariarenarekin batera, emengo moldiztegian dago. Nekez ari dira, ordea, eta eztakigu oraindik noiz eman aal izango dugun argitara.

Zure *Beiträge*-en jarraipena gogoz artuko dugu emen, badakizu ori. Penagarria da orratik zure lanak nai gendukean bezain laster ezin argitara aal izatea.

Ici il sera toujours possible, je crois, de trouver quelque moyen –conférences, etc.– pour aider aux frais de voyage et de séjour. Mais je ne sais pas si l'on pourrait faire beaucoup plus, au moins s'il n'y a pas un changement des circonstances économiques. Mais si vous voulez venir, veuillez bien me l'indiquer d'avance et je ferai, ainsi que tous vos amis, tout mon possible trouver des facilités.

Je pars pour le Congrès de Salamanca lundi prochain. Les basques et les basquistes seront bien représentés: Agud, Bilbao, Yrigaray et, j'espère, MM. Barandiarán et Lafon.

Nous n'employons pas ici Sandia et Urlia: on dit plutôt Olako et Alako. Mais ces expressions sont néanmoins (sic) bien connues. Je n'avais jamais pensé à leur étymologie. Santi, ou plutôt Xanti, c'est la forme familière de Santiago: du reste le nom paraît dans le titre de l'un des romans mieux connus de Baroja, Las inquietudes de Shanti Andía.

Je vous remercie bien au sujet des indications que vous me faites sur l'étymologie de basq. ortzirale.

Zure goraintziak banatu dizkiot adiskideei eta orain, Salamanca'n, Tovar jaunari ere emango dizkiot. Pozik naiz zu onik zaudela jakiteaz, eta ez gutaz aazturik. Luzaro gabe ikusten aal zaitugu emen, berriro ere.

Eskumuiñak Baumgartl andreari. Eta barka ezaiozu, otoi, gutungille alfer oni ixilaldi luzeegi au. Beti bezala esanera naukazu.

19

LUIS VILLASANTERi

Arantzazura
Donostian, 1955-IV-6

Ene adiskide ori,

Atsegiñez jakin dut zure berri, eta poztutzen nau zu onik ikusteak. Bidali diguzun idaz-lana gogoz irakurri dut –gaia jakingarria da eta zuk dakizun bezala erabilgia– eta datorren *Eganen* banakoan agertuko da, liburu-berrien artean. Antolatua dugu, baiña ezta kigu oraindik noiz argitaratuko den. Aurrera ere gogoz artuko ditugu orren antzekoak.

Batzarrea Arantzazun egiteaz etzuten ezer erabaki. Berriz ere emen izango dugu beraz, oker ezpanago.

Azken aldian aaztu zitzaizkidan txanponak bidali nizkizun emengo Frantziskotarren bidez. Artu ote dituzu?

Badakizu noski joan den igandean izan genduen “Oargui”-ko sarituen aditzera ematean, zuetako bi izan zirala berriz sarituak: Berasaluze eta, oker ezpanago, Guartrotxena. Gustora gelditu etzenik ere izan zan. Berasaluzeren *existenzialista* = *jainko-ukatzaille* berdintza orrekin ez omen datoz bat. Ezta epai-maikoek ere, baiña esan nienez, praile den aldetik, azkeneko sermoitxorik gabe gelditu izan balitz, eskumikuren bat artzeko arriskuan gertatuko zen gizarajoa. Gaia bizi ederki azaldua dago.

Ar ezazu ene agurrik beroena.

20

JON MIRANDERi

Parisera
Donostian, 1955-V-1

Ene adiskide ori,

Errezibituko aal zenituen onezkero guk igorri liburuak, bear baiño askozaz beranduago bada ere. Kanpoan ibilli nauzu, Salamanca eta Madriden, eta ene ibilaldi orrek luzatu du bidaltzea.

69,- pezeta kosta zaizkigu, beraz, oker ezpanago, an nonbait gabiltza. Beste iñoiz zerbait nai bazendu, eska zaguzu eta orain bezala beste zerbaiten truke bidaliko genizuke. Eta oraingoan adiña luzatu gabe ere bai.

Irakurri dut, azkenengo *Euzko-Gogoan*, irlandeari buruz egin duzun lan ederra eta berandetsirik nago urrengo bi zatiek leenbaitleen ikusteko.

Nai duzun arte, esanera gauzkazu.

21

JON MIRANDEri

Parisera
Donostian, 1955-V-26

Adiskide maite ori,

Bi edo iru itz, presaka eta muturka, zure il onen 6'koari erantzuteko eta zenbat gauza aipatzeko.

Bidali dizugu, eta onezkero artuko zenduen, Idoateren liburua: 100 pezeta kosta da. Orren truke, beste au artu nai genduke:

Jean Larrasquet, *Le Basque de la Basse-Soule orientale*. Publications de la Société de Linguistique de Paris. Collection Linguistique, n^o 46. Librairie Klincksieck, 11 rue de Lille.

Ezagutzen dut eta etxean daukat besterena, baiña eztugu emengo liburutegian. Ezpazendu aurkituko, besteren bat eskatuko nizuke. Uste dudanez, 1.000 libera balio du, gurea baiña garestixeagoa da beraz. Baiña, ongi baderitzazu urrengo batean garbituko genituzke kontuak. Azkeneko *Egan* ere eskuetaratu zitzazun. Zer iruditzen zaizu?

Urrengo banakoan, galde-erantzunekin asi nai genduke. Bat, geronek egiña, zure "Paranoia"-k zer esan nai duen izango litzake. Bat edo bat marmarrean asia duzu onezkero. Eta erantzuna, baimena ematen badiguzu, zuk igorri itzak berberak izango lirake. Ezterizkiozu gaizki?

Ar itzazu nere eta lagunen agurrik beroenak.

22

JON MIRANDEri

Pariser
Donostian, 1955-VII-6

Ene adiskide ori,

Geiegi luzatu dut oraingoan erantzutea, nik egiteko ere geiegi. Barkatuko aal didazu. Madriden, esan bezala, izana naiz eta etxerakoan lana ugari arkitu dut esku artean.

Zurea, gaiñera, eztakit non sartu nuen: eztut behintzat arkitzen. Etzaitzela kezka orratik: badakit non dagoen ipuia. Esaten didazunari nagokala, itzuli bearke dizugu, ez orratik argitara eman nai eztugulako. Baiña ipui-saillean lan asko pillatu zaizkigu. Oraingoan dijoan bat, zurea urrena eta beste bi ere bai. Geiegi luzatuko litzake beraz emen argitaratzea eta aste ontan bertan itzuliko dizut.

Oraingo zenbakiko izketaldia Pio Barojarekin izan dugu.

Mesede bat ere, nerau ain nagia izanik, eskatu nai nizuke. Irakurri dut agertu dela liburu berri bat oso bearrezko duguna, neronez batez ere. Auxe duzu, André Martinet, *Economie des changements phonétiques. Traité de phonologie diachronique*. Bern, Francke, 1955.

Suizan agertua izanagatik, uste dut or, egillea frantsesa baita, salgai egongo dela. Ala balitz, esaidazu arren zenbatean den eta zerorrek, beste zerbaiten truke edo, igor aal dezakezun. Ori ordea atzerapiderik gabe egin aal badezakezu.

Ar ezazu adiskide berantkor onen biotzeko agurra.

P.S. Ez aal duzu aurten alderdi auetara agertzeko asmorik?

23

ANDIMA IBIÑAGABEITIAri

Guatemalara
Donostian, 1955-VII-6

Ene adiskide ori,

Pozbide ederra eman diguzu, eta eskerririk asko Muintegi ontako guztien izenean. Zu bezalako euskal-idazle batek gure egiñaalak zearo baztertze kotzat eztaukala ikusteak biziro suspertzen gaitu.

Bigarren zenbakia ere – azalari begiratu ezkerro eztakit zenbatgarrena bidali dizuguna onezkerro artuko aal zenduten. Gurea izateko ainbestean atera zaigulakotan gaude.

Asmoei buruz, ezkaude lana bertan beera uztekotan, oraingoz behintzat. Ezta geroxeago ere, noski.

Euzko-Gogoa artu dugu, eta atsegin izan zaigu benetan. Iñoiz atera den ederrera, eta ederrenetakoa behintzat. Aukeran, bearbada, garratzegia eta goibelgia derizkiot, ara egia esan. Badakit gure izkuntzaren egoera eztela atsegin-atsegiña eta kezkabiderik aski badugula baiña bein eta berriro ori esatearekin ezer –edo zerbait behintzat– aurreratzen aal dugu? Euskaltzaleek badakite geiegi ere, guk esan gabe. Eta euskaltzale eztirenek, arako Stentor aren mintzoa bagendu ere, elituzkete gure negarrak adituko, euskal-aldizkarietan ari geraiño beiñikbein.

Okerrena duzu zenbat euskaltzale are negar orrek berotu baiño oztu gehiago egiten dituela. Ondamendira goaz, eztugu iñon igespiderik ikusten... Zertarako bada, alferrik ari? Badakigu gure jendea mutilla dela bere barrena lasaitzeko aitzakiak billatzen. Naiago dugu geienetan ari baiño egonean egon.

Goibel ikusten zaitut eta, orrexek min ematen badit ere, ikusten dut baduzula ortarako naiko arrazoi. Zerau zuzena zera, zuzenegia lasai bizitzeko, eta besteak ere zuzen nai zenituzke. Baiña zerea egin ezkerro, aal baduzu, etzaitzela besteengatik kezka. Gizon zuur asko ibilli izan zaizkigu zorionean bizitzeko bideak erakusten, baiña eztakit onako aolku au iñoiz eman duten. Ene ustez, ordea, bear-bearrezkoa da. Ez jendeari geiegi eskatu. Gizon itzak –eta orobat euskaldun itzak– bi gauza adierazten ditu: eredutzat daukagun arako-gogoeta uts ura eta gizon-itxura duen edozein bi-oiñeko. Geiegiren zai ezpagaude, utsarekin konformatzen baldinbagera, edozein uskerik alaituko gaitu eta gure urkoek egin dezaketen edozer gauza zerutik datorkigun miragarrizko emaitza bezela artuko dugu.

Izaeraz eta eskarmentuz enauzu optimista ikaragarria. Baiña askotan ikusi dut egi-egia dela gure erriaren esaera ura: *Derrigorrekoa eriotza da*. Bai gizakietan eta bai errietan. Zu ere oraindik milla bider esateko zera Lizardiren ura: Zenbat bidez, Jaun maite, gaituzun onera. Esan bear ez nuenik esan badut, barka ezadazu arren. Onginak, badakizu eztu bekaitzik, ez arrokeririk, baiña zarpail xamar ager diteke iñoiz.

Goraintziak Zaitegi jaunari. *Bidalien egiñaken* berri oraingo zenbakian ematen dugu.

Biotz-biotzez.

24

LUIS VILLASANTERi

Arantzazura
Donostian, 1955-VII-13

Ene adiskide ori,

Madrid aldetik etxeratzean jaso dut zurea. Oraingo banakoan ezpada ere, emango ditugu osorik Aita Uriarteren eskutitzak. Eztago eskerrik eman bearrik: izatekotan ere, guk –eta euskaltzale guztiok– eman bearko genituzke.

Milla esker *bissaua* eta *niotz-erreka* itzez esaten didazunagatik ere.

Gogoz ikusiko nuen Aita Añibarroren iztegia. Ene ustez, argitaratu diteke eta. Obeto esan, argitara bear litzake. Ori, ederkienik, Urkixo Muintegiaren gauza bezala ematea izango litzake. Orain esku artean bi lan dauzkagu. Leenbizikoa, ikastaldi onen asierako itzaldiak ia inprimaturik daude noski –eta ondoren ia antolaturik daukagun Landuchioren iztegia. Emengo inprenta-lana ain motel ezpalebil! Nolanai ere, ortarako zuetarik norbaitek lan egin nai balu kopia garbi bat atereaz, esaidazu bereala, eta uste dut emen argitaratzeko bidea aurkituko dugula. Datorren urtean agertuko bada ere, obe izango da leenbaitleen lanari ekitea.

Argitaraldi ori, jakiña, esku-idatzia dagoen dagoenean izango litzake eta inprimatzalleari bidali baiño leen neronek ere ikustaldi bat egin nai nioke Aita Añibarrorenari eta kopiari, lau begik beti bik baiño geiago ikusten baitute, eta zortzik sei baiño geiago.

Esaidazu mesedez gaiñera zenbat orrialde izango lirakeen gutxi gora-beera. Ortaz gaiñera itzaurretxo bat jarri nai badiozute, Aita Añibarro eta bere lanari buruzko argitasunak emanaz ongi baiño obeto (...)

25

BINGEN AMETZAGARi

Montevideora
Donostian, 1955-VII-22

Ene adiskide ori,

Eztut gelditu nai zure eskutitz atsegiñari bi itz leenbaitleen erantzun gabe. Badakit zuzen zaudela gure Platerori buruzko kritikaz. Esan nai dut, itxuraz irakur-erraza izanik erderaz, eztela nik adieraztera ematen nuen bezain erraz izango euskeraz jartzeko.

Eskerrik asko *Egani* dagokionez esaten diguzunaz. Zu bezalako en iritzia, aldezkoa izanik, eragille ederra izango dugu obe-bearrean jokatzeko. Beste ale bat ere atera dugu – aurtengo 1-2garrenak-leengoa baiño edatuago eta oker ezpanago, mamiz ere ornituxeagoa.

Eskeintzen diguzun asmoari eder baiño ederragoa derizkiot eta eztugu bertan beera utziko. Noiz asi gindezkean, ordea, eztakit. Zeregiña ugari sortzen da emen –izkuntza biziari eta jakintza-lanari begiratu nai baitiegu–, fruiturik aski ezpada ere oraindik agertzen. Baiña, diozunez, bear-bearreko eginbearra dugu eta egun edo bihar, baiña egun obe bihar baiño, zearo pentsatu eta osoro burutu bear litzakena.

Badakizu, erantzuten motz samarrak izanagatik, atsegin biziz artzen ditugula zure berriak. Zure esaneko.

26

J.L. UGARTEBURUri

Eibarrera
Donostian, 1955-VII-30

Adiskide ori,

Agindutako erantzuna, neronen erruz batez ere, geiegi luzatu da. Emen duzu orratik eta ez aal da beranduegi izango.

Egin zenizkiguten galderen artean, bat, leenbizikoa, auxe zan: euskal-ikasbide berri orren egillearen izena nola agertuko zan. Ona gure iritzia. Izen-ordea naikoa ezpalitz, tajuzko gizonen bat zerok aukeratzea derizkiogu egokien, izena eman dezan. Olakorik arkitzea aal izango duzutelakoan gaude, baiña, ala ezpalitz, lagun-duko genizueke ortan.

Bai argitaldariarekin edo bai beste edozeiñekin ari zeratelarik, liburua argitaratzeko bear diran gauzetarako, gure izena erabilli zenezakete: Muintegi onek aztertua eta ontzat emana dala esan, alegia. Ortarako emen aipatu genduen uskeri bat gogorazi bear dizuegu ordea. Lan ori aztertu genduenean erabat ikusi genduen, xeetasunetan sartu gabe. Orrexegatik astiroago aztertu nai genduke berriz, argitaratzeko eragozpen izan ditekean uskeri bat edo beste aurkitu eta kentzeko.

Arpidedunen artean sar gintzakezute, lau alerekin. Diputazioko Liburutegiak ere artuko luke noski bat edo beste. Ortarako onena Arozena jaunarekin, edo Artertxerekin, itz-egitea zendukete.

Aurrera ere izan ditzakezuten eragozpen edo atzerapideen berri emaguzute eta gure aalegiñean saiaturko gera aalik ongien antolatzen.

Beste gauza bat ere aipatu zeniguten: asteko asmotan zeraten euskal-ikastaldiak. Esan bezala, gogorik biziena dugu olakoak Gipuzkoako errietan sor ditezten eta gertu gaude gure izena edo itzala emateko. Ortarako baldintza bakarra auxe izango litzake. Orko norbaiten izena aurkitu, zuen eta gure gogokoa, eta iñoren aurrean susmo txarrik sortuko eztuena.

Esaiguzute arren zer derizkiozuten ontaz guziaz. Eta bitartean ar itzazute gure agurrik beroenak.

27

ALFONTSO IRIGOIENi

Bilbora
Donostian, 1955-VIII-9

Ene adiskide ori,

Milla esker itzultzen diguzun Mutrikuko eskutitzaz. Zuri bidaltzea erru bat izan zen. Diozun bezala, emendik bidali genion *Euskera*.

Milla esker ere, leen eman ezpadizkizut, Betolatzaren Dotriñaz eman zenizkidan argitasun zeatzengatik. Neuzkan duda guztiak garaitu ditut, ustez behintzat zuri eskerrak.

Bat nator zurekin zearo gaiñera, Azkueren adizkiez diozunari buruz. Euskaltzaindiak eta Euskerak orrenbeste zor diote batetik Azkueri: utzi zituen idaz-lanak argitaratzea, alegia. Bestetik, ala ezpalitz... naiz iztegiari jarri zizkion eraskiñak naiz aipatzen dituzun gai auek leenbaileen argitara eman bear genituzke. Sail ontako langilleak orrelako gaien bear-bearrean daude. Diozun bezala, *Euskera*-n azal genitzake iñon baiño obeki.

Ortarako, bigarren zenbakia atera bear genduke batere luzatu gabe. Batek baiño geiagok, oker ezpanago, eztu ortarako presa andirik: ditugun aldizkarietara beste bat eransten badiegu, lanik aski ezte-lako izango edo guztietarako. Eztut uste ori egia denik. Azkue zenaren gauzeekin bakarrik ere zenbait zenbaki orni genitzake aise.

Zuk ere ala uste baduzu, datorren batzarrean auzi ori aurkeztu eta erabaki-erazi bear genduke. Beste autoreen lanak izan ezkerok –leen argitara gabeak, jakiña, ongi diozun bezala– obe baiño obeto.

Biotzez.

28

JON MIRANDERi

Parisera
Donostian, 1955-VIII-9

Adiskide maite,

Barkazadazu, arren, zure ia illabeteen erantzunik gabe edukia. Eri egon naiz zenbait egunez eta gero uda atsedeen-aldi izan bearrean, lan-aldi izaten da beti neretzat. Bai aurten ere.

Uste dut onek Parisen arkituko zaituela oraindik. Eztut liburu orrentzat ain epe zorrotzik. Enago ere oso segur aterea ote den onezkero, edo aurten ateratzekoa, baiña artean irten gabea. Eskerrik asko neregatik artu dituzun nekeen-gatik. Iguriki aal dezaket, bear adiña. Nolanai ere eman baiño leen agertuko dela uste dut or.

Eganen azken zenbakia agertuxe da. Bidaliko dizugu bereala, Kelt-artetik itzul-tzean irakur dezazun. Ea zer derizkiozun.

Milla eta milla esker. Eta bidai on, druiden artean.

29

NORBER TAUERi

Pragara
Donostian, 1955-VIII-9

Ene adiskide ori,

Atsegin biziz artu nuen zurea. Ezta gutxi, izan ere, gutaz oroitzea zure atsedeen-aldian. Biotz-biotzez erantzuten diot zure agurrari.

H. Oñatibia jaunaren bidez bidaltzen dizkizugu Muintegi au zein asmoz sortua dan adierazten duen liburutxo bat eta, orrekin batean, *Boletínean* agertu diren izkuntzari buruzko lanekin argitaratu dugun urtekariaren 10en zenbakia.

Entzun edo irakurri dut nonbait badela zuen artean euskal-linguistikarako gogoia. Egia aal da? Linguistikan, bai, zuen izena eta batez ere zuen iri-buruarena zabaldua dago mundu guztian. Ortik jakintza lanak, liburu edo aldizkariak, artzeko biderik izango aal litzake, beste zerbaiten truke edo? Gure gogoia izkuntza-gaietara doa, baiña ez gaude euskerari bakarrik begira.

Duela bi urte liburuxka bat argitara zidaten: *Apellidos vascos* delakoa. Bigarren argitaraldia orain irtengo da eta, kaxkar xamarra bada ere, igorriko dizut ale bat.

Esanera naukazu. Biotzez.

30

J.V. BALZATEGIri

Zumarragara
Donostian, 1955-VIII-21

Agur,

Bear baiño geixeago luzatu badugu ere erantzuna, bizi poztu giñan zurea artzeaz eta atsegin biziz jakin ditugu egiten dituzun eta egiten ari zeran euskal-lanen berriak. Ezkera geiegi euskal-sail onetako langilleak: ez ordea dirudien bezain gutxi ere. Sakanaturik eta elkarren berririk gabe egoteak aultzen gaitu bear baiño geiago.

Pozik artuko genituzke bada berriz ere zure berriak. Zure asmo, kezka eta eragozpenak zeatzago adierazi nai badizkiguzu. Eta badakizu gure ezerezean esanera gauzkazula beti.

31

BALENDIN BERRIOTXOari

Irunera
Donostian, 1955-VIII-21

Ene adiskide ori,

Barka ezadazu zureari erantzuten geiegitxo luzatu izana: presaka eta muturka nenbillen beste gauza batekin. Neroni ere bizi poztu nintzan zu ezagutzeaz eta are biziago zurea ain laster artzeaz.

Egiten didazun galderari buruz, ona nere iritzia, ezer balio baldinbadu. *Ijeki* itz ori ez dut oso gogokoa: nola sortua den eztakit eta edozein euskaldun arruntek ere elioke erraz antzemango. Azken-aldi onetan, oker ezpanago, zenbaki'ren orde banako eta ijeki'ren orde ale irakurri izan ditut. Ona ala txarra, bestea baiño ohea derizkiot. Zer iruditzen zaizu Lenengo ateraldi onek 15.000 ale ditu jartzea? Bear bada, ateraldi baiño argitaraldi edo argitaldi obeto legoke. Teknikoagoa da eta gaiñera, gure artean beintzat, ateraldia erderazko "ocurrencia, salida" da.

Apezpikuaz diozuna Irigarai'ri aipatuko diot: eztut artean ikusi. Eta datorren batzarrean ikusiko dugu, naiz ta ez ezer erabaki, zer arrera egiten dion jendeak asmo orri. Eta eztezazula beldurrik izan: etzaitugu salatuko.

Euskal-asterokoa askoren asmoa da, baiña ez dirudien bezain erraza. Gogora zaitte, oso oker ezpanago, Katalunia'n ere eztutela orrelakorik. Eztut uste gaur aldizkari batentzako baimenik izango gendukeanik gazteleraz izan ezik. Erljio gauzetarako edo jakintza gauzetarako bakarrik baldinbalitz ere naikoa lan izango litzake.

Nola pentsatu duzu diozun "euskal-bibliografia" ori? Euskeraz agertu diren gauzak bakarrik sartuko dituzu edo euskera eta euskal-erriari buruz egin direnak, zein-nai izkuntzetan? Orixe nai nuke jakin.

Euskaltzaindiak illero egiten ditu euskal-itzaldiak, udan izan ezik, emengo liburutegian. Azken ostiralean izaten dira beti, 7 eta erdietan eta etzaio iñori sarrerarik eskatzen. Datorren illean asiko dira noski berriz.

Esanera naukazu.

32

JAIME KEREXETArri

Elorriora
Donostian, 1955-X

Agur,

Eskerrak ematen dizkizugu biotzez igazko *Euzko-Gogoari* buruz egiten diguzun galderaz. Emen azkenengoa bakarrik jaso genduen, Azaro-Abendukoa, etorri ondoan bazterren batean galdu bazaigu ere.

Zuek ere, orain edo aurrerago, *Eganen* aleren bat edo beste artu nai bazendute, eztuzute esatea besterik. Bat dago (aurtengo 1-2) zearo artua.

Milla esker berriz ere, eta esanera gauzkazu.

33

LUIS VILLASANTErri

Arantzazura
Donostian, 1955-X-7

Nere adiskide ori,

Milla esker bidali dizkidazun argitasunengatik, baiña etzenduen orrela, presaka eta muturka, ibilli bearrik.

Aita S. Mitxelenaren zuzenbidea jaso dut. Eskerrak berriz ere.

Berriz ere betiko leloari ekiteko, esaiozu mesedez A. Iturriari eztezala *Bidalien Egiñak*-en kritika bertan beera utzi. Luzenaz ere amabost egun barru bear dugula. Jakiña, kritika bat era askotara egin diteke: luzexko edo laburxko, xorrosko edo beraxko. Eztedilla beintzat kezketan ibilli.

Asko poztu naiz A. Izagirreren lanei buruz diozunaz. Ongi derizkiot, baiña ongi baiña obekiago gauzak egin naiean ibiltzea ezta ere beti on. Beteginzarrea, Oihe-narten itza erabiltzeko, ezta mundu ontakoa.

“Paradigmas”-i buruz egindako kritika ikusi bide duzu. Ala ezpalitz, bidaliko nizuke.

Nere lagunak, etxeko eta kanpokoak, txoraturik aldegin zuten ortik.

Biotzez.

34

ARRUE eta IRIGARAI jaunei

Donostiara
Salamancan, 1955-XI-8

Ene adiskideak.

Esan bezala, esan baiña beranduxeago bada ere, emen bidaltzen dizuet Lafonek eman didan bere itzaldiaren laburpena. Datorren asteko asteazkena, illaren 16'garrena oker ezpanago, ongi datorkio ortarako.

Itzaldiaren berri eman diteke beraz, nai duzuten lekuan.

Bagabiltza emen. Zer moduz orko gauzak? Jakiña, Lafonen itzaldirako zuen artean izango nauzute, lasai gaiñera.

Aurki arte.

35

BALENDIN BERRIOTXOARI

Irunen
Donostian, 1955-XI-18

Agur,

Barka ezadazu ez leenago erantzuna. Kanpoan izan naiz, Salamancan, zenbait egunez, eta itzulitakoan izan dut naikoa pillatu zaizkidan gauzak antolatzen.

Milla esker bidali diguzun liburutxoaz. Oso ederki egiña dago eta itxura atsegiñean argitara emana. Orren berri emango dugu datorren *Eganen*.

Diozun bezala, arratsaldeetan izaten naiz emen, larunbatetan izan ezik. Seirak inguruan agertzen naiz geienetan, baiña iñoiz edo bein beranduxeago. Atoz nai duzunean.

Euskal-dialektoen ezberdintasunak geiegi kezkatzen zaitu, nere ustez. Zurea ezta noski zaillagoa izango neretzat Kapanaga'rena edo 1.596ko *Refranes y Sentenciasena* baiño. Oriek aditzen ditut: beraz,...

Etzaitezela Apat-E-ren izkeraz arri. Baztandarra duzu bera eta Baztango izkera oso lapurtarraren antzekoa. Zalantzan egon zan Bonaparte Baztangoa eta Lapurdikoa elkarrekin jarri ala ez.

Oso ederki derizkiot agertu nai duzuten euskal-orritxo orri. Aurrera.

Berandetsirik egongo ziñan, eta barka ezadazu. Berandu eta nagi-xamar bada ere, esanera naukazu beti bezala.

36

PATXI UNZURRUNZAGARI

Zarautzera
Donostian, 1955-XII-14

Adiskide ori,

Onekin batean bidaltzen dizut Umandiren Gramatikaren azala.

Eman didaten iritzia, eta nerea, auxe da. Aitor'en izkuntzaren ordeztzaiguru bururatu latinezko esaera politik. Baiña uste dugu, orrekin batean arkituko duzun papertxoan ikus dezakezun bezala, jarri ditezkeala, liburuan, zenbait euskal-idazle-ren izenak, argi-argian edo erdi-urraturik, dibujantearen iritzira, gerok jarri ditugunak edo zerorrek derizkiozunak.

Bigarren puntua. Badakizu gramatika au eztela gerok egindako edo gerok geren buruz argitaratzea erabaki dugun lana. Izena eta itzala eman dizkiogu argitara dedin, jendea olako libururen baten bearrean arkitzen delako. Beraz, gere lana ezten ezkerok, uste dugu Seminario onen izenak elukeala agertu bear azalean: naikoa da goien *Gramática vasca* eta beerago Umandi jartzea barrenen, leenbiziko orrialdean, tintaz jarri dizudan bezala, jarri bear da: *Patrocinado por el S. J. de U.* Orri-buruetan agertzen den mintegi onen izena dago dagoen bezala. Egun auetan iñondik sor ditezkean lan guztiak gaiñera eta zaiz-

kit: orregatik eztizkizut itzuli liburuaren orrialdeak, onekin batean direnaz kanpora. Baiña orrekin asi naiz eta aste ontan bertan itzuliko dizkizut.

Esanera naukazu.

37

TERESA URRESTARAZUri

Gasteizera
Donostian, 1955-XII-23

Ene adiskide ori,

Eguerri-aurre onetan oso lanpeturik ibilli naiz eta ortxetik etorri da ain luzaroan erantzun gabe eukitzea zurea. Badakit lotsagarri dela, baiña barkatuko aal didazu, aitzeki andirik eztudan arren.

Milla esker, anaiak eta zuk egiten didazuten eskeintzagatik. Berandu etorri da, ordea, zurea nere eskuetara baiño leen itzuli baintuen bigarren aldiko probak. Ar ezazute nere eskerrik beroena.

Arantzazun esan nizunez, zenbait gauza aldatu edo kendu dira. Batzuek, Unzurrunzaga jaunarekin elkar arturik, eragozpenik eta oztoporik izan etzedin. Beste zenbait ere badira, eta auen erantzunbearra neroni bakarrik egotzi bear zait. Eztut ezer zuzendu besteak baiño jakintsuago naizelako ustean, baiña, beti euskaldunen artean bizia naizen ezkerro, euskal-belarrientzat gogorregi iruditzen zitzaizkidan gauzatxo batzuek ukitzeko ausardia izan dut. Esaiozu arren ori zure anaiari. Nai baldin badu, zergatikoa emango nizkioke banan-bana nere burua zuritzeko.

Aurki ikusiko dugu noski liburua erakustokietan. Eta biotzez poztutzen naiz.

Berruetari ere zurekin batean erantzuten diot.

Eztuzu euskeraren aldetik barkapen bearrik. Ez ote (nintzake) nuke nero- (...)

38

A. BERRUETARI

Gasteizera
Donostian, 1955-XII-23

Ene adiskide ori,

Barka ezadazu, arren, ez leenago erantzuna. Asko poztu ninduen zureak, baiña, zenbait gauza antolatu bear genituen Eguerri baiño leen, eta orrekin ibilli naiz buru-belarri.

Etzait iruditzen “Begoña”koen eskeintza orrek kalterik dezakeanik, bai baitakite nori bidaltzen dioten.

Liburua bukatuxea da onezkero. Aspaldi egiña dago bigarren argitaldia eta badakit *Itxaropenak* berak leenbaitleen argitara eman nai duela auetako berri-rik eztut, baiña zai nago noiz ikusiko dudan liburutegietan... eraskiñak geroago agertuko lirake.

Jakin duzute noski Nafarroan oi baiño nabarmenago mintzo direla gauza auetaz *El Pensamiento Navarron*. Ori ere zuen eskabidea... in eztuzute gal... txarra izango. Orrek eta orren ondoren Madrilgo *Información* agertu duen artikuloak ez al du or oiartzunik izan?

Badut gai orretan eskarmentu pixka bat, eta orrexegatik dizut ez artega egote-ko. Etzi baiño biar naiago zendukete zuek, baiña, gabe saiatzen bazerate, gutxien uste duzutenean ikusiko duzute zuen lana.

Urte berri on bat opa dizuet, zuri eta zure asmoei. Biotzez.

39

J.L. UGARTEBURU*ri*

Donostian, 1956-I-3

Ene adiskide ori,

Onekin batean arkituko duzu gure erantzuna. Zuen naia orixe delakoan egin dugu, baiña zer edo zer aldatzerik nai bazendukete, eztuzute esatea besterik.

Eztugu noski gogorazi bearrik arreta andiz egin bearko dituzutela gauzak, asieran batez ere. Ezta naikoa bidegabekorik ez egitea: esanbiderako izan dite-kean edozein aitzakiri ere begiratu bear zaio. Eztu orrek esan nai, geldi bedi argi, euskararen alde jokatzeko iñoren lotsarik eta beldurrik izan bear zenduke-tenik: eztizuegu, ez orain eta ez gero, orrelakorik eskatuko. Badakizu zertaz ari naizen.

Esaiguzue luzatu gabe zertan diren zuen lanak. Eragozpen edo atzerapideren bat baztertzeke emendik zerbait egin ditekeala baderizkiozue, esan bereala, eta aalegiña egingo dugu.

Urte berri on guzioi, zuentzat eta zuen lanarentzat.

Biotzez.

ANDONI URRESTARAZUri

Donostian, 1956-I-21

Ene adiskide ori,

Zurea aurrean ezpadaukat ere, badut gaur astia labur, bederen erantzuteko, zuzenbiderik ere ez tut: asteleen... ta emen gelditu bear ko du beraz. Baiña aal dudan neurrian ez tut zor dizudan ordaintzea geiago luzatu nai. Aski eta geiegi luzatu dut orain arte.

Biziro poztu ninduen zurea artzeak. Zure berriak, eta berria onak izateak aurrenik eta aspaldian billa nenbillen neure burua garbitzeko aukera eskaintzen didazulako gero.

Badakizu argitara aterea dela zure Gramatika: aleren bat edo beste ikusia izango zera onezkero agian. Nolanai ere, nik urratu edo aldatu ditudan gauzak auexek dituzu, gutxi-gora-beera:

- 1) Zer esanik sor zezakean edozein gauza –ariketan– urratu egin dut. Zurea bezalako libururen baten bearrean geunden, eta ori agertzea eta zabaltzea iruditzen zitzaidan leenbiziko gauza. Malizirik gabeko gauzak ere urratu bide ditut bear bada. Baiña obe iruditu zait kezketan ez egotea edozein uskerigatik.
- 2) Beste gai batean, gauza asko kendu ditut. Euskal-idazle onenen oiturari bagagozkio –eta baita ere bazterrik geienetan egiten den euskerari–, “itanao” ezta esaldi nagusietan baizik agertzen: ez mendekoetan, ezta aginte-moduan ere. Bi eraskin bakarrik eraman litzake ikako adizkiak (bigarren personak gertakizunetan parterik eztuenean, alegia): ba-baiezkoa eta ez ezezkoa. Aginte-moduari buruz, esate baterako, ona zer dion Leizarragak: *Gure Aita ceruëtan aicena. Sanctifica bedi hire Icena. Ethor bedi hire Resumá,* eta abar. Ez nik eta ez nere inguruko iñork eztu beiñere entzun, eta eztaki beraz, nola ditekean bedi itano-izkeran. Auek denak beraz kendu egin ditut.
- 3) *Egin nezake* eta antzekoak –eztago edozein euskaldunei galdetu besterik, edo bestela edozein liburu zabaldu– eztira leen-aldikoak: erderaz “podría hacer” bakarrik esan nai dute. Aldi igarokoa egin nezakeen da. Beraz azkenengo oni izena aldatu diot, “futuro remoto”-tik “pasado”-ra eta besteari berriz “pasado”-tik “condicional”-era. Ezta bear bada oso egokia izango, baiña... Izena ezta elkarrengandik bereizteko gauzei eransten diegun txartel bat besterik: gure artean, ordea, “pasado” esaten badugu, atzo edo igaz edo antzeko itzekin dijon adizkia dela derizkiogu, eta “futur” diogunean, biar, etzi eta oien gisakoekin. Eta ezin diteke –iñon– esan atzo egin nezake, atzo egin nezakeen baizik, ezta biar egin nezakeen ere, baizik biar (edo gaur) egin nezake. Gaiñera uste dut

dotriña ori eztela zurea, liburua zuzendu zizunana baizik, orain berriro argitara eman duenean onelako gauzatxoak irakurtzen baitira.

- 4) “Supositivoan”, *sar badadi* eta *sar baledi*-ri, zerbait jarri bear-eta, “1^a forma” eta “2^a forma” jarri diet. Leengoan gera berriz ere: *sar baledi* ezta *sar badadi* baiño leenagokoa, gerora begira daude biak *gaur edo biar sar banadi*, *gaur edo biar sar banendi*. Leenbizikoa da aditzen –ezpaitugu orain geiegi erabiltzen– erdera zaarreko “futuro de subjuntivo”-aren antzekoa: *sar banadi*, *an arkituko dut* “si entrare, le encontraré allí”. Eta bestea erdarazko “pretérito imperfecto” gisakoa: *sar banendi an arkituko nuke* “si yo entrara (=llegara a entrar), le encontraría allí”.
- 5) Auek dira gogorrenak. Ortaz gaiñera, zenbait itz edo esaera, an-emen-ka, aldatu ditut, jarri ditudan itzak ezagunagoak edo zabalduagoak iruditu zaizkidalako: *-ontzi*, *-ande/-en* ordez, eta antzekoak. Erdaraz kontextua ere ukitu dut noiz edo bein, “en nombres y pronombres” erantsi diot.

Eske bat egin nai nizuke orain, biotz-biotzez. Etzazula uste izan orrelako aldakuntzak sartzeko nere burua asko-jakintzat edo besteak baiño geiagotzat daukadunik. Badakit ongi zer dudan nik geiago zuk baiño. Euskeraz leenago ikasi nuen erderaz baiño, eta ori jaiotzak eman dit, ez bestek. Enaiz nere burua jaso naiean ibilli, orrexegatik –zure arrebaren eskeintza biotzez eskertzen nuelarik– ez tut nai izan nere izenik iñon agertzea. Ori bai: bear ez bezala zuzendu dudala uste bazendu, liburuaren kritika egin bear ko dut *Boletínean*, eta au garbiro aitortuko nuke nere eskutik sartu direla zuri ongi ezterizkiezun aldakuntzak. Baiña sinista zaidazu arren: usterik onenean aritu naiz beti.

Bizkaiko izkerarekiko eraskiña ez tut aldatu, bestearen neurrian baizik. Ez gogorik eneukalako, izkelgi ori bear bezain ongi eztakidalako baizik. Zoritxarrez, Azkue artu duzu gidaritzat gai ortan, Altube artu bearrean, eta Azkue jaunak bere Morfologian, zor zaion begiramen guztiarekin, etzuen gauzarik agirienak eta garbienenak nasai eta lardaskatu besterik egin (Bizkaiko aditzaz ari naiz, eta ez oso ongi egin zuen Gipuzkoako aditzaz). Azkuek dakarrena ezta “Bizkaiko aditza”, berak eta beste zenbaitek Bizkaikoa besteengandik bereizteko asmatu zutena baizik. *Ditu*, *zitian* eta antzekoak Bizkaikoak eztirela esatea ezta egia.

Eta barka zaidazu gauza auek biziroegi esan baditut. Zoritxarrez, ezkera ontan bear genduen bidean ibilli. Auzi auek guztiok zurekin astiro eta lasai-lasai itzegitekoak ziren, baiña ala bearrak gauzak onela zuzendu (edo okertu) ditu. Izugarritzko lana egin duzu, askorentzat (leen izan den bezala) onurakorra izango dena. Zure ondoan ezkera oiñetakoak askatzeko ere gai. Eta ez aal da au zure azkenengo euskal-lana izango. Asko dago egiteko eta zu bezalako langilleak oso gutxi.

Barrenen neukana argi eta garbi azaldu dizut. Zuk ere...erantzutea nai nuke: etzaitzela beintzat zerk edo ark minduko nauelako beldurrez egon. Ager zaidazu kupidarik gabe, zure iritzia, den bezala.

Zorionak zuri eman bearrean, ongi merezi badituzu ere, euskeraz ikasi, edo obeto ikasi, nai duten guztiei eman bear zaizkie. Zure liburua, zuzentzailea dela bide, zertxobait itxuratxartua badator ere.

Ta gaizki esanak barkatu. Esanera naukazu zernaitarako. Biotz-biotzez.

41

ALFONTSO IRIGOIENi

Bilbora
Donostian, 1956-II-1

Ene adiskide ori,

Emen izan ziñanean enuen nai bezalako egokierarik izan zurekin itz-egiteko. Badakizu zertaz. Onela obe, bear bada: esan nai nizukeana labur eta zeatzago adieraziko dizut kartaz.

Auxe da, gutxi gora-beera:

- 1.- Minberaegia edo sentikorregia aurkitzen zaitut. Ori jakin izan banu alde aurretik, luzaroan arituko nintzakean pentsatzen zein ote zitekean biderik egokiena artikulo oriek zuri eskuratzeko. Baiña, nola or zuen artean gertatzen zenaren berririk enuen, eta enezakean izan, bide ori eroso eta zuzena iruditu zitzaidan. Barka ezadazu bada oker ibillia. Edozein uskeritan, ordea, orrelako zuzentasuna eskatzen badiezu besteei, auek –eta nik ere bai–beste ainbeste eskatuko dizute.
- 2.- Gaztea zera oraindik, Jainkoari eskerrak. Urte batzuen buruan agian ikusiko duzu eztirela ain axalean egoten gizonaren gaitasunak, eta askotarako balio dezaketela baita euskal-relativoa zer den ere eztakiten batzuek. Nik uste nuen geiago ajola zuela gure artean, nor den jakitunago edo leenlekua nori dagokion jakiteak baiño, bakoitzaz, bere indarren neurrian, baliatzea esku-artean darabilzkigun egitekoen alde. Baliteke ordea zu ain biziro ukitzen zaituzten gauzatxo oriek nik uste baiño ajola geiagokoak izatea.
- 3.- Jaun ori, zuk diozun bezala, nere adiskidea da, eta zuk adiña ezagutzen dut, oker ezpanago. Beragatik gaizki esaka norbaitengan jo bear baldin baduzu, beraz, naiago nuke ez neregana etortzea.

Nere iritzia argi eta garbi esan dizut, zor nizun bezala. Orain, neregatik eta zuk horrela baderizkiozu, joandako gauza da ari eta ezpedi aipa ere gure artean. Zer ere erabakitzen baituzu, esanera naukazu.

42

JON MIRANDERi

Parisera
Donostian, 1956-II-6

Ene adiskide ori,

Zure berririk gabe naiz aspaldian eta eztakit ez ote nintzan nerau zorretan gelditu. Or dijoakizu auxe, ala balitz ere, eta bidenabar, berandu badere, urte berri emakorra opa dizut.

Bidali zenigun ipui itzulia datorren zenbakian agertuko da. Gaizki gabiltza, oso atzera, inprimatzaillea dela-ta. Aurtengo leenbizikoa antolatzen ari gera, naiz ta igazko azkena oraindik zearo bukatu gabea egon, eta or sartzen dugu zurea.

Orretarako beste gauzatxo bat ere eskatu nai nizuke. Sail berri bat sortu dugu, "Munduan barrena" edo orrelako zerbait. Bidaliko ote zenizkiguke bi illez bein, Paris'ko edo beste nonnaiko -Kelterrikoak esate baterako- berriak: Edozein motakoak izan ditezke, politika-gai batzu kendu ezker: emen bat edo beste geiegi asalda dezaketenak alegia. Leenbizikoa, laburra bada ere, 15 bat egunen barruan igorriko ba zenigu.

Azken *Euskal-Gogoa*-n argitara eman duzun irakurgaia bizi gogokoa izan dut.

Orain arte nere berririk izan ezpaduzu, zearo lanpeturik nabillelako izan da. Baditut zenbait gauza esku-arteana nai-ta-ez egun jakiñerako egin bear ditudanak, eta beldur naiz ez ote dudan bat bakarrik ere garaiz onduko.

Esanera naukazu beti bezala. Biotzez.

43

ANDONI URRESTARAZUri

Parisera
Donostian, 1956-II-8

Ene adiskide ori,

Eskerrak nik eman bear dizkizut. Eskerrak, argi eta garbi mintzatu zatzaizkidalako, eta eskerrak, batez ere, zure lana lardaskatuagatik ere neregana gaitz-irizterik eztuzulako. Elirake asko beste ainbeste egingo luketenak, eta nerau ere orietakoa izango ote nintzake? Beldur naiz ezetz.

Eta eskerrak gaiñera zure itzekin bidali didazun aleagatik. Bere balioaz gaiñera, badu besterik liburu orrek neretzat. Euskeraren alde iñoiz egin den aalegiñik andien baten ezaugarri bizia baita.

Presaka badare, zerbait erantzun nai nuke zurean ukitzen dituzun ainbeste ta ainbeste gairi buruz. Nere aurrekoan esanak garbitu nai nituzke batipat, orain ikusten baitut etzeudela oso argi zenbait aldetatik. Ona zer gogoratzen zaidan, aalik laburren.

Izenburua aldatzean eztut zer ikusirik izan. Begiratu dut eta egi-egia da diozuna, baiña ori beste norbaiten gauza izan da.

Imposibilidad eta gaiñerakoaz diozuna, berriz, beldur naiz nere gaiñ egotzi bearke duzula. Probak zatika eta bat bestearen urren ikusi ditut eta iñoiz kezketan egon izan naiz leenago zerbait ukitu nuen ala ez. Eta orietakoren batean egingo nuen orrekin egin bear enuena.

Leen esandakoaz gaiñera, beste bi gauza gogoratu zitzaizkidan geroago, nik aldatuak. Bata *deritzat*-i eta ondorengoei dagokiena: oriek euskal-idazle jatorrenentzat transitivoak ditugu: *nik deritzat* eta abar. Gure artean *derizkiot* eta abar erabiltzen dira (gauza bakarrari buruz) baiña onela esaten dugu: *zer derizkiozu zuk orri?*

Bestea izan zen diot'i plurala kentzea: *ezpaita* erabiltzen ez orain eta ez –nik dakidanez– leenago. Idazle zaarretan maiz ikusten dira *diotsut*, *diost* eta antzekoak, baiña beti **-z(ki)-** gabe.

Eta natorren leengora. Eninduen batere poztu zure lana ukitzen asteak. Lan gorrotagarria dela badakit eta gaiñera arriskuz betea. Ez gutxitan, eta bear bada geienetan, zuzendu bearrean okertu egiten dira gauzak, eta eninduen lilluratzen nerau izateak zuzentzaillea edo okertzaillea, nere gaitasunen berri iñork baiño obeki baitakit. Gauza batek bakarrik menderatu zuen nere gogorik eza edo, obeto esan, ezer aldatu bearrak ematen zidan gora-naia.

Euskaldunen artean, gauza jakiña da eta ezta gaurkoa, alde izugarria dago, egiazko osiña, iztun eta idazleen eta gramatikarien artean. Eta gramatika berria egiten abiatzen denak, edota euskal-gramatika irakasten ari denak gauza bat egiten du geienetan: beste gramatika batera jo argi-eske. Zuzen eztagoen zerbait esaten bada gramatika batean, beste amar lagunek artuko dute andik eta bazter guztietan zabalduko. Eta orietako bakoitzetik beste amarrek, eta orrela eztaikik nik noraiño.

Gramatika edo euskal-irakaspide bat egiten duenak erantzun bear gogorra artzen du beraz bere gain. Eta baita argitaratzen duenak ere. Gaizki esanek kalte gaitza egin dezakete. Beste izkuntza batean elioke geiegi ajola bear bada, baiña bai gurean, gaur dagoen egoeran beintzat. Orretzek bakarrik eragin zidan ongi enerizkiona kentzera, edo aldatzera.

Au geldi bedi orratik garbi. Eztitut nik gauzak kendu edo aldatu gogoak neri ala eman didalako. Aipatzen ditudan “legeak” eztira nereak, ezta ere gure izkuntzan nik arkituak. Bein ta berriro esanak zeuden ni lan orietan sartu baiño leen.

Ar dezagun itanoa. Gutxienez, Bonaparte, Lafitte eta Lafonek aipatzen dute esaldi nagusietan bakarrik erabiltzen dena. Bestek ere bai, noski, baiña enizuke ori esango zeatz nork. Eta noiz den esaldi nagusia eta noiz mendekoa, nere azalpen guziak baiño argiago agertuko dute Orixek itzulitako *Mireiotik* artzen ditudan zati-txo auek: *...arakatzak ematen duen ozkamiñak egarria kentzen din... eta... ekaitzak egarri bear ba-dire ere, ibiltzeak atsegiñak ba ditin, eta bideko itzalak beroa aantzazten din. Laister, uda datorrenean,...eguzki beroan dirdir egiten duten errauliak atzematera giñoazen...* Au 11gn. orrialdean, eta urrengoe-tan antzekoak eunka. Eta etzazula uste izan au Orixeren gauza denik: orrela egin dute idazle guztiak eta orrela egiten dute gaur ika ongi dakiten iztunek.

Gure eztabaidatxo onetan, onela esan badezaket, alde andia ikusten dut bien arte-an gai bati buruz. Zergatiaren billa ikusten zaitut beti, eta ezta onetan zergatikorik. Izkuntz-historiolaria baldin bazera, zillegi zaizu gaurko estatua nola sortua den galde-tzea, ez ura aldatzeko, aren iturburu izkutua ezagutzeko baizik. Baiña zu bezala izkuntza baten deskripzioarekin eri denari etzaio zergatikoa ajola. Nola den esan bear du, den bezala, ongi iruditzen bazaio ala gaizki iruditzen bazaio. Badirudi gazte-leraz sé-ren ordeztz *sabo* o bestela *sepo* bear lituzkeala, baiña ezta ola eta aski da. Badirudi euskeraz *erantzi-k jantzi-erazi* bear lukeala esan, baiña ezta ala eta aski da.

Begira, nik Leizarragaren itz batzu aipatzen nizkizun. Zuk arkitu zenien zergati-koa, baiña ezta ola. Nik eztakit nolakotzat zeukan Jainkoa Leizarragak bere buruan, artzat, emetzat edo ez bat eta ez bestetzat, baiña mintzatzean -k -rekin mintzaten zitzaion. Aita gurearen bigarren zatiak onelaxe dio: Gure *eguneco oguia iguc egun. Eta barká ietzaguc... Eta, ezgaitzala sar eraci... baina delivra gaitzactic. Ecen hirea duc resumá...*

Uste eztituzun gauza asko ikusiko dituzu onela pentsatzen baduzu. Gramatika ezta errazoibidezko jakitea metafisika bezala, jakite enpirikoa baizik. Eta jakite auetan experientzia –nolapait esan bear-ta– da nagusi, eta onek izan bear nagusi gaiñera. Nik eztizut esango au edo ura ezin esan ditezkeenik: edozer gauza esan diteke, baiña batzu ongi esanak daude eta beste batzu gaizki. Eta euskal-legeari bagagozkio, euskerari beraz, *diagulako –dugulako-ren ordeztz–* eztago ongi esana, eta gramatika batek ezta orrelakorik esaten erakutsi bear.

Orobat *nezake* eta *ba-ledi-ri* buruz. Zuri orrela obeto legokeala irudituko zaizu, baiña ezta orrek batere ajola. Euskal-gramatika egiten ari denak ezta erakutsi bear zer iruditzen zaion berari egokien, euskal-oitura baizik. Nik eztizut ukatuko euskaldun orrek esan dizuna. Experimentu ori eztezakegu egiztatu: zuk emen egon bearko zen-duke, edo nik or. Ar itzazu, ordea, zuk eta nik eskuan izan ditzakegun zenbait liburu, edozein garai eta errialdekoak. Esate baterako: Detxepare, Axular, Mogel, Etxahun, Tx. Agirre eta Orixe. Nik esaten dizut euskeraz *egin nezakean, egiten nuen...*



1955. urtean Bera Bidasoako Itzea etxeko atarian ezkerretik eskuinera: Koldo Mitxelena, Pio Baroja, Aingeru Iri-garai, Antonio Arrue eta Julio Caro Baroja. (Mitxelena familiaren argazkia)



Arantzazuko 1956ko Euskaltzaindiaren Jardunaldietan Koldo Mitxelena eta honen ezkerrean Jon Mirande. (Mitxelena familiaren argazkia)

44

ALFONTSO IRIGOIENi

Bilbora
Donostian, 1956-II-15

Ene adiskide ori,

Etxaide jaunak esan didanez, D. Bonik auxe idatzi dio:

“De mi artículo, puede hacer lo que quiera, incluso romperlo. Pero ya que lo juzga con suma benevolencia, no tengo inconveniente en que se publique en el BRSVAP, siempre que figure en la sección que tal Revista dedica a los trabajos de la Academia de la Lengua Vasca; pero antes quiero añadir algo, muy poco, a lo que en mis cuartillas digo, por lo que le suplico que con la premura posible me las remita, con la promesa por mi parte de que serán devueltas sin demora”.

Bidaliko aal zenizkioke mesedez? Bere zuzenbidea, dakizunez, PL. de Oriente 6 da, Madriden.

Ikusiko zenduen noski berak etzituela *Boletín*-erako bidali. Orain idazten diot esanaz neroni naizela *Euskera*-ra bidali dituen. *Boletín*-ean eztu orain Euskaltzaindiak atal berezirik.

Ontaz, nai baduzu, eztiozu ezer esan bearrik. Neronek idazten diot, diodanez.

Milla esker eta barkatu. Biotzez.

45

KARMELO ITURRIARI

Arantzazura
Donostian, 1956-II-27

Agur.

Kanpoan izan naiz, Bilbaon, zenbait egunez, eta etorri da erantzuna luzatzea. Barkatuko aal didazu.

Egan aterea da eta aurki artuko duzute. Esan bearrik ez dago bidali diguzuten deia datorrenean argitaratuko dugula. Eta au ezta noski bestearen antzera ibilliko.

Beste eskabidea ere gogo biziz beteko dugunetakoa da. Asko edo luzeak izan ezker, zatika eman beariko genituzke argitara, baiña, esan didazunez, ezta orrelakorik, Arantzazu or baitaukazue. Bidali beraz nai duzuna.

Goraintziak Aita Villasante eta gaiñerakoei. Biotzez.

46

JON MIRANDERi

Pariseran
Donostian, 1956-III-12

Ene adiskide ori,

Biziro poztu ninduen berriz zure berri jakiteak. Bai lanean ari zerala jakiteak ere, oraingoz poesi-lanak zertxobait bazterturik badauzkazu ere.

Artu ote duzu azkenengo *Egan*? Ala ezpalitz ere, or izango duzu luzaro gabe. Ea zer deritzazun. Berriak aipatu nizekizunean nolanaiko berriak esan nai nuen, arte, literatura eta jakintza-gaiak ere bai. Kelterrian barrena egin dituzun ibillerak ere pozik jakingo genituzke. Sail zabala duzu, beraz, eta etzenduke gauza laburtxo bat egiteko luzaroan billa ibilli bearrik.

Liburu edo aldizkariari dagokienez, eztuzu eskatu besterik. Gerok egingo dugu Euskera-rekiko arpedarena. Baita beste zerbait nai bazendu ere. Esate baterako, argitara berria da Lizardiren *Biotz-begietan*, oso itxura bikaiñean.

Leen aipatu nizun liburua, badut, egilleak berak bidalia. Orain, ongi baletorkizu beste bat nai nuke igortzea, Mintegira. A. Haudricourt eta A. Juillend, *Essai pour une histoire structurale du phonetisme français*, Paris 1949. Oroit bazera, bidali zenigun leen ere, baiña eztakit nola, goiko liburutegian galdu egin zaie. Igor-tzen aal diguzu bera berriz ere. Anitz esker.

Zure “Gaizkigile baten azken orduak” irakurri nituen, eta atsegiñez irakurri. Baiña eztut uste olerkiak erabat utzi bear zenituzkeenik. Ez ote daukazu ezer gure Ama eta Ugazama geiegi minberatuko eztituztenetarik?

Ez aal duzu aurtengo udan onera agertzeko asmorik?

Ar itzazu ene goraintzirik biotzekoenak.

47

ALFONTSO IRIGOIENi

Bilbora
Donostian, 1956-III-12

Ene adiskide ori,

Duela zenbait denbora, Lafon eta Tovar jaunei lan batzu eskatu nizkien *Euskera*-rako. Antzemango diozu, gutxi gora-beera, asmo ori non eta nola sortu zen.

Orain bidali dizkidate, batak eta besteak: ementxe aurkituko dituzu. Nik uste dut or argitara eman bear genituzkeela. Lafonena, ikus dezakezunez, aukera-aukerakoa da orain darabiltzagun asmoei buruz eta Tovarena ala ezpada ere, bere izena eta lanak gure artean agertzea komeni zaigula esango nuke. Biak gaiñera laburrak dira.

Zuk ere ala baderizkiozu, argitaratu bear genituzkeala alegia, ederki. Zerbait eragozpide ikusiko bazendu, ordea, esaidazu bereala. Tovarena or ez izatekotan *Boletínean* irtengo litzake bereala.

Biotzez.

48

JON MIRANDERi

Parisera
Donostian, 1956-IV-2

Ene adiskide ori,

Barka-eske natorkizu berriz ere. Ezagutzen aal nauzu onezkero. Madriden egin ditut zenbait egun, Ikaskuntza klasikoen batzarre batean, eta aurretik zearo lanpeturik ibilli nintzan, arako lantxo bat antolatzen.

Igorri zenigun liburua artu genduela esan bear dizut, aurrenik. Eskerrik asko. Berandu badere, Bizkaiko izkeraz liburu bat bada emen, argitara berria, zaarra izanik. Zamarriparen *Gramática vasca (Dialecto vizcaino)* da, zazpigarren aldiz irtena. Ba aal duzu edo nai aal zenduke? Ona da, oso ona, onik bada, jatorra eta garbia.

“Itxaropena” antolatzen ari da orain *Peru Abarka*, eta gerok laguntzen diogu zuzenketan eta abar. Leen-bait-leen eman nai du argitara, baiña eztaikit datorren illean irtengo den ala urrengoan. Esaidazu, beraz, ea Zamarripa'rena nai zendukean. Bestea ere irten-ala igorriko genizuke.

Eman zenidan mandatua, Irlandar andrearena alegia, eneukan aazturik. Aaztu egin zitzaidan, ori bai, azkenekoan ezer esatea. Eztut ezer egin aal izan orain arte beintzat: eztut agian bear adiña jende, edo bear litzakean jenderik ezagutzen. Beste orrelako eske bat egin didate, Frantzia'tik eta orretarako ere eztut artean ezer aurkitu.

Egan-en bi zenbaki, atzeratuak gabiltzalako, dauzkagu inprimatzen. Lanak ditugu bear bezain maiz ateratzen.

Zure berrien zai gelditzen natzaizu. (Etzaitetz) arren nere bidetik ibilli, gerotik gerora. Biotzez.

49

PLAZIDO MUJIKARI

Loiolara
Donostian, 1956-IV-24

Agur,

Eskean natorkizu, Mintegi onetakoen izenean. Lanpeturik ibilliko zerala eta geiegixko ausartzen gerala jakiñik ere.

Aurtengo *Eganen*, den urtea delarik, zer edo zer agertu nai genduke San Ignazioz. Literatur-sailla begiz jo dugun ezker, San Ignazioaren idaz-tankera iduritu zaigu gairik egokiena. Bere bizitza eta santutasuna, bere jatorria eta abar, ezagunagoak dira gure artean, edota bestelako aldizkarietan zuzenago uki ditzakete.

Gai ori gogora orduko, jakiña, zutaz oroitu gara. Egingo ote zeniguke ortaz lan-txoren bat? Gogoan daukaguna, zuk besterik ezpaderizkiozu, auxe da, gutxi gorabehera: nolakoa zen San Ignazio idazle bezala, erdal-idazle bezala.

Baiña, auzi ori berriro piztu den ezker, nai genduke ere zure iritzia jakin, iñorena baiño leenago, leen zuk aipatu eta orain Aita Sola'k ukatzen duen euskal-kutsu artaz.

Madriden izan berria naiz, eta an ezagutu nuen Aita Sola. Esan bearrik ez puntu ori ukitu gabe ez giñala gelditu.

Ori egin aalbazeneza, nolabait ere! Ez genduke zor eskasa izango zurekin. Ezin bazendu, ordea, ez aal zeniguke beste norbaiten izena (Lagundiko norbaitena, noski) emango lan orri ekiteko?

Saiatuko giñake erderaz ere, emengo egunerokoetan, artikululu orren berri eman dezaten.

Pozik artuko ditugu zure berriak. Zertan da iztegia? Ezpadakizu ere, euskaltzale guztien ustea zugar jarria dago.

Esanera gauzkazu. Biotzez.

50

KARL BOUDARI

Altenberg-era
1956-IV-25

Mon cher ami,

J'ai dû passer quelques jours à Madrid à l'occasion d'un Congrès d'Etudes Classiques, d'où mon retard.

J'ai reçu vos deux cartes et c'est pourquoi j'adresse cette lettre à Altenberg. Quelques unes des personnes que vous m'indiquez connaissent déjà la nouvelle adresse et je pourrai la donner aux autres sans délai.

La compte-rendu du livre de Wölfel nous était bien arrivé. Je vous remercie au nom du *Boletín*. Il nous est tout à fait impossible le faire paraître dans ce numéro, qui est déjà fini, parce que la partie bibliographique était composée, mais le prochain est préparé et nous tenons beaucoup à gagner le temps perdu.

Les troisièmes épreuves étaient arrivées: il y a longtemps qu'elles sont à l'imprimerie. On n'a promis d'y mettre tous les soins possibles. Quant aux coquilles, il y en aura encore je m'en doute, mais je suis sûr que le nombre sera très petit.

Je dois aussi vous communiquer ce qu'on a décidé dans la dernière réunion du conseil de rédaction du *Boletín*. J'y ai lu votre lettre à propos de la catastrophe de vos *Beiträge*. Tout le monde la regrettait, mais on n'y voyait pas le moyen de les éviter tout à fait dans le futur. Seulement ils étaient d'accord sur un point, que le nombre d'erreurs pourrait être considérablement réduit si les articles étaient rédigés en français au lieu de l'être en allemand. On m'a demandé donc de vous écrire sur ce sujet et de vous prier d'étudier la question. Les articles en allemand retarderaient trop la revue.

La liste d'errata va être publiée dans ce numéro.

Adieraz ezadazu, otoi, leen-bait-leen zure ustea gai onetaz besteei jakineraz dizaiedan.

Ari gera lanean, baiña ez gendukean bezain oparo. Poliki-poliki agertuko dira noski esku-artean ditugun gauzak, baita beti zerk edo zerk atzeratzen duen Landu-chio ere. *Peru Abarka* agertuko da aurki, Itxaropena'renean, gerok zuzendua.

Barandiarani itz batzuek igorri dizkiot, ea zer erantzuten didan.

Tovarekin Madriden izan naiz. oso lanpetua dabil, eta orrelaxe ibilliko ere omen da datorren illa arte. Zuk bidali itzak ikusi ditut, neronek dauzkat orain, egia esan, eta neronek ere bidali nizkion euskarazkoak, zenbait oarrekin. Orain dauzkan gauzak astindu orduko orrixe ekingo ziola esan zidan.

Ar itzazu gure agurrik beroenak. Biotzez.

51

NIKOLAS ORMAETXEA "ORIXE"ri

Lazkaora
Donostian, 1956-IV-26

Agur,

Mintegi onetako buruzagien izenean idazten dizut.

Asmo bat darabilgu aspaldian: lotsagarria dela euskal-literaturaren kondaira liburutxo batean ez izatea, ez euskaldunontzat bakarrik, baita erdeldunei bagerala beintzat adierazteko, eta olakoren bat bear gendukeala aalik lasterren.

Asmo ori onela tajutu dugu, gutxi gora-beera: liburuak bi izkuntzetan agertu bear luke, euskaldunentzat eta batez ere euskaltzaleentzat euskeraz, eta gazteleraz gaiñerako guztientzat, bi izkuntzak parez-pare joan ditezke.

Eztaukagu aazturik –ba ote dago esan bearrik?– zerorrek ondu zenduena. Oso gogoko dugu, eta orrexegatik jo dugu zugana. Atsegin duguna artan auxe da, besteak beste: idazle zaarrei, euskaldun gutxik bezala ezagutzen dituzulako, zor zaiena ematen diezula, eta etzerala, maizegi gertatzen den gisa gure artean, arto bero-usai-zalea.

Gure naia 150 bat orrialdeko liburua –izkuntza batean– litzake: bitara, beraz, 300 ingurukoa. Ortara eltzeke, oker ezpagaude, leengo lana apurren bat ornitu bearke litzake, zenbait idazle, besterik ezpada ere aipatuaz. Orrela ditugun utsunetak elirake agian diren bezain lotsagarri agertuko, eta ori gezurrik esan gabe. Gero, jakiña, berriagoak erantsi bearke litzaizkioke, zerorri artean zerala. Etzaizu noski atsegin izango zerorren buruaz mintzatzea; baiña naikoa zenduke egin dituzun lanak aipatzea, eta izan dituzun asmoak agertzea.

Lan ori zere gain artu nai bazendu –eta eztaukigu nork ar lezakean, zuk izan ezik–, esaiguzu mesedez zenbat derizkiozun lan-saritzat, eta zer epe bear zendukean ontzeko gutxi gora-beera. Naikoa zenduke izkuntza batean, nai duzunean, egi-tea. Orduan, jakiña, bestera egindako itzulpena elitzake argitaratuko zerorrek ontzat eman gabe.

Baiezkoan, eskabide bat, egingo genizuke. Gai oriek zoritxarrez jendea –batetik edo bestetik– min dezaketen alakoak diren ezkerro, lana zearo ondu baiño leen, gerok ikusi eta iritzia emango genizuke, zer edo zer geitu ala aldatu bear litzakeala irudituko balitzaigu. Eluke iñoiz ezer aginduko, bego ori garbi: elkarrekin izketatzeko gaia izango litzake, nork bere arrazoibideak azaltzen dituelarik.

Badakigu eginkizun onek gogokoago dituzunetarik baztertuko zindukeala. Ez genduke nai, alaz ere, ongi aztertu gabe ezezkoa ematerik. Ain gaude guztiok orrelako liburu baten bearrean! Gure asmoak eta usteak garbi-garbi azaldu dizkizugu. Batean edo bestean aldatu bear lirakeala uste bazendu, emauguzu zure iritzia batere kupidarik gabe.

Elkarrengandik urruti xamar –lurrez ezpada ere– bizi geran arren, gogoan zauzkagu beti, ainbeste euskaldunok bezala. Eta esanera gauzkazu beti.

52

BINGEN AMETZAGA

Caracasera
Erreterian, 1956-IV-29

Ene adiskide ori,

Zure 16-koa artu nuen, baita argitaldariei aren berri eman ere. Bereala erantzun zidaten zurekin zuzen-zuzen izketatuko zirela esanaz. Eskatzen duzutena egin omen dezakete orain eta, jakiña, saltzeko gogoia ere badute noski.

Milla ta milla esker. Biziro nai nuke liburu orren zenbait ale orrera joatea, zer edo zer irabazteagatik ere bai, eztizut ukatuko, baiña batez ere or barrena zabal dedin.

Bada ezpada ere, kezketan sar etzitezenez, aski bere gisako alakoak baitira, *Club del Libro Vasco*-ren izena eman nien, eta zurea jakiña.

Eskerrik asko *Egan*-ez diozunagatik. Atzeratuxeak gabiltza eta bi zenbaki dauzkaugu oraingoan inprentan, batean edo bat bestearen ondoren bereala irten ditezenez.

Eskerrik asko, berriz ere, eta esanera naukazu. Biotzez.

P.S. Nai izan ezker, zuzenbide onetara ere idatz dezakezu: Seminario de Filología Vasca "Julio de Urquijo". Diputación de Guipúzcoa. San Sebastián.

53

JOXE MARI SATRUSTEGIri

Luzaidera
Donostian, 1956-V-9

Agur,

Irigaray jaunaren bitartez artu nuen zurea. Milla esker Satrustegiz ematen dizkidazun berri guztiakatik. Gogoan edukiko ditut aurrerantzean eta Campión'en liburua obeto ikuskatzea ere bai. Liburua bigarren aldiz agertu ondoren ikusi ere dut Leoncio Urabayenek RIEVen argitaratu zuela dokumentu zaar bat, eta an ere, oker ezpanago –ezpaitaukat aurrean orain– *Sayturcegui* ageri da.

Anitz esker berriz ere ezagutu gabe egin didazun mesedeagatik. Nigandik edozer gauza nai bazendu, eztaukazu esatea besterik. Zure esanera nago. Biotz-biotzez.

P.S. Irigaray jaunak ala esanik, zuzenean bidaltzen dizut eskutitz au.

54

PLAZIDO MUJIKARI

Loiolara
Donostian, 1956-V-17

Agur, Aita Mujika,

eta barka zadazu ez leenago erantzuna. Zureak zearo poztu ginduela esatea elitzake noski egia osoa esatea. Ikusten dugu, orratik, eta alde zurretik ere igertzen genion, etzaudela orrelako lanetan asteko orain. Eskerrik asko nolana ere zure erantzun atsegiñagatik eta saiatuko gera nola edo ala orrelako lantxoren bat sortzen. Ezta, ordea, zu artean etzeralarik, gauza erraza izango.

Ematen diguzun beste berria, ordea, berri pozgarria da, Jainkoari eskerrak. Antola zazu leenbaileen Santa Krutzekiko ori, eta bidal zaiguzu. Pozik irakurriko dugu, bai guk eta bai, dudarik gabe, *Eganen* irakurle guztiok.

Barka zadazu, berriz ere, erantzunaren nagia eta laburra. Baiña presaka nabil neroni ere. Zure berri eta lanaren zai gauzkazu. Orain, berandu bait-gabiltza, bi ale dauzkagu inprentan, bateratsu agertzeko. Urrengoa datorren illa eta Uztaillaren artean osatu bearko dugu. Ordurako ar aal bageneza! Geroago balitz ere, ordea, ez giñake zai egotez aspertuko.

Milla esker berriz ere, eta esanera gauzkazu. Biotzez,

55

NIKOLAS ORMAETXEA "ORIXE"ri

Lazkaora
Donostian, 1956-V-18

Agur,

Barka zadazu arren leenbizi erantzun au orrenbeste, eta neronen erruz, luzatu baldinbada. Eta eskerrak biotzetik zureagatik. Baiezkoa, jakiña, naiago gendukean, baiña, ezezkoan delarik ere, biziro poztu gaitu.

Aita Onaindiaren izena gogoratu zitzaigun, leen ere. Badakigu orrelako lan batarako bear diren doaiez ederki ornitua dagoela, baiña zertxo batek atzeratzen gaitu. Biguñegia izango litzakeala alegia, eta naiago genduke irizle zorrotza xamurra baiño.

Eztugu etsi orratik. Orrelako liburu bat nondik edo andik aterazi bear dugu, eta luzaro gabe. Bear gorrian bait-gaude, batez ere etxeokak. Ezta noski gurea beste zenbait adiñako literatura, baiña bai guretar askok uste duten baiño aberatsago eta ederragoa. Milla esker beraz zure lanari buruz egiten diguzun eskeintzagatik. Dena dela, orrera jo bearko dugu aurrenik eta gero ere bai maiz asko.

Badakizu noski aurki agertuko dela berriro *Peru Abarka* –azken aldeko itzulpenak gabe– Itxaropena'renean. Ea bear bezala irakurtzen duen jendeak.

Zure –eta Agustinen– *Aitorkizunak* ere, entzun dudanez, aurki ikusiko omen ditugu. Ez orratik nik nai bezain agudo.

Gauza batek naigabetu nau zurean, osasunaz diozunak. Ea guzion onerako aalik ongien zaintzen duzun.

Eskerrik asko berriro ere. Biotzez.

56

CYPRIEN ARBELBIDERI

Fritzlara-era
Donostian, 1956-VI-22

Jauna,

Barka ezaguzu zureari ez lehenago erantzuna. Baina, gure aldizkaria, agertu berria duzu lehen aldiz aurtan, eta aurtengo bigarrena egun guti barru agertuko da.

Bigarren ori agertu orduko biok igorriko dizkizugu, eta eiekin batean edirenen dituzu kondizioneak orritxo batean. Jakiña, bi ale oriengatik eztuzu deus ordaindu beharrik.

*Euzko Gogo*a eztugu guk argitaratzen: oraindano Guatemala'n sortu da. Baiña bere buruzagia, Zaitegi eta Plazaola'tar Joakin, emen bizi da orain. Uste dugu ezen bere herrira (Mondragón, Guipúzcoa) beste zuzenbiderik eztugu, igortzen badiozu eskutitza, helduko zaiola eskuetara.

Biziro poztu ginduen zure eskeak eta badakizu esanera gauzkazula zernaitarako. Har ezazu, otoi, gure agurrik bihotzekoena.

57

JOSE LUIS ALVAREZ "TXILLARDEGI"ri

Ferrolera
Donostian, 1956-VII-4

Ene adiskide ori,

Biziro poztu ninduen zureak, eta an agertzen dituzun asmoak. Irakurri nien emengo adiskideei eta denon izenean erantzuteko lana eman didate. Or dijoakizu, beraz, labur bederen.

Esan nizun noski *Eganen* bi zenbaki dauzkagula inprentan, eta bata beintzat egun gutxi barru irtetekotan. Orien ondorengoan joango da zure artikulua, ontzat eman baitute argitaratzea. Badago premia.

Etzaitzela J.M. Mogelengatik kezkatu. Uste nuen nik bazenekiela luzaro gabe argitaratuko duela... *Peru Abarka*. Agertua bear zukean izan, baina nola-nai ere ezto asko luzatuko. *Peru Abarka* dena osorik dator, azkeneko iztegi ta guzti. Baina...izketaldi bat eta azken aldean dakarzkien itzulpenak bakarrik gelditu dira sartu gabe.

Eztuzu maisu txarra aukeratu... Gaiez, egia esan, etzait geiegi atsegin, baina izkera ezin ohea darabil. Orobat diot Azkuez eta Altubez. Oar bat, orratik. Azkueren Morfologian Bizkaiko aditzarekikoa ezta, nere amak esaten zuen bezala, gainerakoa bezain fiable”, ezpaitakar Bizkaiko aditza, bere burutikakoa baizik. Liburu orri zenbait gauza gaiñeratu zizkion Altubek, bere *Observaciones al tratado de Morfología Vasca* de D.R.M. de Azkuen, aditzaz batez ere. Liburutxo ori Euskaltzaindiak argitaratua da, eta Irigoyenek lortuko lizuke.

Gero erantsi zion eraskiña, berriz, *Al verbo guipuzcoano*, oso ona da eta jatorra da.

Beste paper batean esaten dizut zer edo zer Mendibururen euskerari buruz egin zenezakean –ongi bazenirizkio– lantxo erraz batez.

Bigarren asmoa oso ederra da eta gure aalegiñean lagunduko genizuke.

Irugarrena azkenik. Ori da ederrena eta –pozgarriena. Itzulketak utzi eta zure baitarik ari nai duzulako, leenbizi; novela artu duzulako mintzabide, gero.

Eztidazu neri esan bearrik etzabiltzala berrikeri billa. Gaurko euskaldunak, gaurko edozein lekutakoak bezalaxe, gaurko gaiak bear ditu erabilli. Eta zuk ere gogoko duzuna aukeratu bear, ezer egingo baldin baduzu. Lan ortatik bi on aterako ditugu gutxienez: bata, zure gaitasuna lantzea, eta bestea euskera-bide berri batetik abiaraztea. Eta saio ori ezta bear bada zuk beldur zeran bezala kaxkarra izango: ori da nere ustea. Eta etzaitzela beintzat pot egiteko beldurrez gelditu. Gazteari dagokio ausarta izatea: gaztea ausartzen ezpada, nor ausartu? laurogei urteko agureak?

Eztut entzun oraingoz orrelako asmorik Euskaltzaindiak duenik, baiña nolana ere aurkituko genduke bidea leenbaileen argitaratzeko. Nai bazendu, jakiña, pozik irakurriko nizuke. Eta zure asmoen berri ezto gutaz kanpora iñork jakingo.

Azkueren iztegiari buruz, zoritxarrez, eztut oraingoz biderik ikusten.

Eskerrik asko zureagatik eta badakizu non gauzkazun. Enauzu batere karta-zalea, baiño merezi duen gauzak merezi du. Biotzez.

Gai au erderaz labur eta zeatzago adieraziko dizut noski, eta erderaz noakizu...

R.P. LAURENT LABARTHEri

Tokiora
Donostian, 1956-VII-9

Cher collegue,

Excusez-moi, je vous en prie, pour avoir dû ajourner la reponse à votre aimable lettre. Nous connaissions bien et votre nom et votre activité et nous serons toujours très contents de pouvoir vous être utiles, à vous et à vos élèves.

Nous venons de vous envoyer ce que nous avons ici: les deux numéros de notre *Anuario*, dans lequel sont reproduits les articles touchant la linguistique qui ont paru au *Boletín de los Amigos del País* en 1954 et 1955, une brochure sur cette institution et des numéros de la revue en langue basque *Egan* que nous rédigeons maintenant. Nous allons vous envoyer aussi, dans quelques jours, un exemplaire de la nouvelle édition du *Gero d'Axular*. Il s'agit d'une édition populaire, destiné d'abord aux locuteurs basques de notre côté, et un certain nombre d'h y a été supprimé, pour ne pas trop redouter ces lecteurs auxquels ce son et cette lettre ne sont point familiers. Mais nous espérons qu'elle pourra quand même vous être utile.

Quant aux autres publications que vous nous demandez, nous devons demander à notre tour. J'espère que je pourrais parler avec les chefs du *Boletín* la prochaine semaine, ainsi qu'avec M. Arocena pour les publications de la Société des Études Basques, et je crois que nous pourrons vous envoyer les exemplaires que vous demandez s'il en reste encore.

Il n'y a rien à régler. Si vous pouvez et cela ne vous gêne trop nous recevrons volontiers une grammaire japonaise. Il faudrait qu'elle soit écrite en anglais, allemand ou français et que le japonais y soit translitéré en caracteres latins. Ce sont surtout les sons japonais qui m'intéressent maintenant.

Orai, eske bat gure aldetik. *Egan* ikusi edo ikusiren duzu. Igor izkiguzu, othoi, orrerako bizpairu hitz euskaraz: Tokyoko berriak, zure ikasleenak, nor eta nola ari diren eskuaraz ikasten. Nahi duzuna. Eta eztuzu zure mintzaira deus aldatu beharrik. Egizu zure gisara, Behe-Nabarreko eskuara ederrean. Gogoz jakinen ditu zure berriak hemengo jendeak.

Gure goraintzirik hoberenak zure ikasleentzat ere. Ezta eskuaraz ikasten iduri duen bezain gaitz, horren gizon azkarrentzat batez ere. Zuen esanera gaude zernahitarako. Eta Matsubara jauna Euskal-herrira heldu bada ez dediela honerat ethorri gabe gelditu. Bozik ikhusiren ginuke gure artean.

Eta zorionak zuri. Bertze zernahi behar baduzu, hemen daukazu lagun eta adiskide hau. Bihotzez.

P.S. Ne croyez pas tout ce que M. Lafon vous a dit: il est trop aimable.

59

JON MIRANDEri

Parisera
Donostian, 1956-VII-10

Ene adiskide ori,

Azken orduko eragozpen batzuek atzeratu dutelako aurrenik, eta neronek berandatu dudalako gero –oso lanpeturik nabil, gero eta geiago–, eztizugu gaur arte zor genizun *Peru Abarka* bidali. Or izango duzu, berandu bederik, luzaro gabe.

Egan berriaren leen aleak jasotzea egin dugu, eta egun gutxi barru zabalduko ditugu.

Enaiz oroitzen bidali genizun ala ez gure *Anuario*-aren bigarren zenbakia. Ala ezpalitz, esaiguzu bereala igor dizazugun.

Emen, azken aldi onetan, bi liburu irten dira, gutxienez. A. Barandiaranek itzuli duen *Iliada*, eta beste josulagun batek, A. Manzisidorek eginiko *Gure Patroi Aundia* (S. Ignacio alegia). Bat edo beste, ala biak, ez bazenitu, eztuzu eskatu besterik.

Ikusiko omen zaitugu, bear bada, aurtengo udan. Nai nuke orratik ala izatea. Ea zerbait utzi bearrean bazera ere, aalegiñak egiten dituzun. On litzake guretzat, eta zuri ere elizuke noski kalterik egingo. Leen baiño giro obexea duzu emen, eta elkarrekin mintzatzea komeni zaigu guzioi.

Badakizu ez maizago idaztea eztela bakarrik nagitasuna dela bide. Zure berrien zai, ar itzazu ene goraintzirik beroenak.

60

LUIS VILLASANTEri

Arantzazura
Donostian, 1956-VII-13

Ene adiskide ori,

Banoakizu, laburki eta berandu bederen, zureari erantzutera.

Billera orretarako izan duzuten burutapena oso egokia iruditzen zait. Komeni izango litzake, bear bada, leku-izen biltzea ere gaien artean sartzea, sail ori ain gogoko dutenak ere atsegin ar dezaten. Biek, gaiñera, badute zer ikusia. Neronek enuke deus idatziko, baiña itzegin bai, nai baduzute.

Esan diot Arrueri Mogelekikoa. Damu zuen, baiña, berak zion bezala, ez ote zeniguke berri ori *Eganerako* bidaliko?

Irigaray eztugu emen egun auetan, eta Arruerekin mintzatu naiz itzaurreari buruz. Bien ustea berdintsua da. 5gn orrian bi zatitxo dauzka zu arrasto artean. Uste dugu pixka bat leunduko bazenitu obe izango litzakeala, nor edo nor ezdedin geiegi sutu. Ederki derizkiogu gaiñerakoan.

Aurki arte, datorren batzarrean erabaki bearke dugu Arantzazukoa-ta, ar itzazu nere goraintzirik beroenak.

61

ANDONI URRESTARAZUri

Parisera
Donostian, 1956-VII-15

Ene adiskide ori,

Barka zadazu luzapena, baiña ezta osoro nere errua izan. Idatzi nizuna itzuli zidaten, eta Bilbao´tik bidali zizuten *Euskera* ere bai –eztakit zergatik, guri itzuli digute–. Geroago jakin dut zuzenbide berria, *Euskera*-rako arpide-txartelari eskerrak.

Eztakit nola adierazi ongi nere barrena. Esan nizun leen ere, eta ala da, orko oker- eta zuzenketak nere gain datozela, izena eta itzaurrea izan ezik. Badakit zenbait gauza, presa ematen zidaten-eta, batean batera eta bestean bestera atera direla, eta damu dut. Eta aurkibidea ezta nere eskuetatik igaro: zegoen zegoenean eman dute nonbait.

Barrena naasi xamar daukazula gureganako, esaten didazu. Enaiz batere arritzen. Etzazula uste izan ni lasai nagoenik. Naiago nuke eztakit zer baiño orretan besterik ez izana. Eta zurekin kartaz ari naizenean, edo zure arreba Bilbaon ikusi nuenean, egia esango dizut, lotsatu egiten naiz.

Badakit eskubiderik enuen gauza egin dudana, badakit zenbait aldetatik zure lana itsusitu egin dudana. Eta, alaz guztiz ere, au aitortu bear dizut. Berriz ere orrelako itxillu batean sartu bearra banaiz, egiñaalak egingo nituzke *transeat a me* eskatuaz. Baiña, ezin-bestekoa balitz, damuz beterik leengoa egingo nuke berriro ere.

Enaiz maisukeriz aritu ortan, ezta nere burua nabarmentzeagatik ere, eta atsegin gutxi atera dut lan ortatik. Zertan, bada, asi? Gutxi gora-beera, onexegatik. Euskara, nere ustez, ezta nere ez besterena, guziona baizik, eta guziona izate ori ezta iñoren eskubidea, guzien eginbearra baizik. Gure eginbearra da euskeraz nola egin bear den iñori erakusten diogunean aalik ongien euskal-legeak erakustea. Eta

uste izan dut oker bear bada, ukitu ditudan puntu orietan, emen jaio naizelako noski, urbillago nenbillena ni –au da, urbillago zebiltzala ni jarraiki natzaizkionak– zu edo zure gidariak baiño. Uts egin dezakedala? Badakit, iñork baiño obeto. Eta alaz guztiz ere uts egiteko bidean uste izan dut jarri bear nuela nere burua.

Eta badakit Mintegi onek ere eztuela ortik ospe andirik aterako. Ezta orren billa joan ere. Orren billa joan balitz, nereak bear izan balu beintzat, etzukean iñon bere izenik agertuko.

Eta goazen gai atsegiñagoetara. Zure asmoak eta iritziak, nereak eta beste askorenak dira. Eztut nik uste, ordea, orain batez ere, etsitzeko bidean gaudenik. Euskal-lanak piztutzen asiak dira, eta pizkunde ori gora ta gora joango da oraingoz, gu nor bagera. Badakit ori, eta geiago ere, eztela aski, baiña ereiten den aziak bere astia bear du sortzeko: alferrik izaten da askotan bear baiño lasterrago ibiltzea. Eta kaltegarri ere izan ditekete. Oraingo gora-aldiak erraz asi baititekete –edo baitezakete– gainbeera.

Bat nator zurekin zearo euskera eta kulturari buruz diozunean. Ori ere, ordea, bat-batean ezin sor ditekete gauza da. Nere ustez eztugu euskaldunok kulturarako joera andirik. Sortzen asia dela uste dut, ordea, gazteen artean orrelako zerbait. Zenbat denbora bear ko duen ernatzeko eztakit, baiña bai erna diteketeala... Baiña ernatze ori neke askoren semea izango da. Orrelakorik –biotz-biotzean, besterik esaten badute ere– entzun ere nai eztutenak asko ta asko ditugu.

A, eta beste zuzenketak. Aalegiñean, *sine ire et cum studio* egiñak dituzu. Euskaldun naizen aldetik, gauza bat nai nuke: ez iñor maitatu eta ez iñor gorrotatu. Orrela, zer komeni zaigun jakiteko burua argiagoa genduke.

Aipatzen didazun mapaz, egiazkoa, Bonaparte´rena, badaukagu emen bat, baiña ezin bidal diteketean orietakoa da, ezpaita iñon arkitzen. Gaiñerakoan, zenbait liburutan agertu direnak aipatuko dizkizut, or erraz arki ditezkeanak. Brocak joan den mendean egin zuena, oso oker ezpanago, *Les langues du Monderen* azken –argitaraldian– or, Parisen, egiña agertzen du. Duela eun urteko mugak agertzen ditu. Ori bera leenbiziko argitaraldian ere badator. Oraingo edo azken mendeko mugak, eta Erdi Arokoak, Menéndez Pidalen *Orígenes del español* en azken argitaraldian –irugarrenean– beintzat oso ederki azaltzen dira mapa batean. Jakiña, Erdi Arokoak gutxi gora-beera zenbait lekutan. Eta, oker ezpanago, Caro Barojaren *Materiales para una historia de la lengua vasca en su relación con la latín* en ere bada orrelako zerbait: mapa... mutu orietakoa. Nafarroako mugak oso zeatz azkeneko *Euskera*´n dauzkazu, eta luzaro gabe artuko duzu.

Eztago beraz bidaltzeko moduko maparik. Liburu oriek ezin arki bazenitza, bidaliko nizuke Caro Barojarenaren kalko bat, gero, nai izan ezkeror zerorrek or osa edo eder zenezakeana. Zure berrien zai galditzen naiz beraz.

Nere emaztea egon zen Jesus´en aita-amagiarrebekin, eta geroztik esan ziguten oso ongi zeudela. Prudeni eta berari gure gorantzirik onenak.

Gaizki esanak barka, arren. Eta nai duzun arte. Eta enaiz txantxetan ari: edozer gauza egingo nuke zurekin gertatukoa aaztutzeko, esan nai dut gertatutakoa desgerta-arazteko. Au zenbaitek obeto esango luke, baiña eztut era oberik arkitu.

Biotzez.

62

AITA P. ETXEBERRI Ari

Erromara
Donostian, 1956-VII-22

Jaun agurgarri ori,

Milla ta milla esker merezi gabe egin didazun esku-erakutsiagatik. Aita Galdosen liburu ori zenik ere enekien, eta pozik baiño pozikago artu nuen. Eta zure eskuetatik zetorkidalako, areago.

Egun gutxi barru bidaliko dizkizugu aurtengo *Egan*-en leenbiziko eta bigarren zerbakiak. Leenbizikoak, Lekuona jaunaren bitartez, aipatzen zaitu, zu eta eskuartean duzun lana. Bigarrenean, berriz, zure olerki bat dator, ongi-etorri gisan.

Ongi etorria, eta bereala alde egin diguzu. Baiña badakigu eztituzula gure lanak bertan beera utzi. Ea leenbaitleen ikusten aal dugun Itun Zar ori.

Ez ote zeniguke, zearo lanpeturik ezpazabiltza, zer edo zer bidaliko *Egan*-erako? Bertsoak, prosa (China-aldeko berriak eta zaarrak, edo zerrorrek derizkionun beste edozer). Atsegiñez artuko genituzke.

Milla esker, berriz ere, eta aurki arte. Eta barka ezadazu erantzuna, *Egan*-en zai, orrenbeste luzatua. Esanera gauzkazu zernaitarako.

63

PIARRES LAFITTE ri

Baionara
Donostian, 1956-VIII-1

Jauna,

Eskean gatozkizu. *Herria* ederki eltzen zaigu, uts bat izan ezik. Uztailaren 19-ekoa, 310-garrena, eztugu artu; leenagokoa, berriz (309-garrena, Uztailaren 12-ekoa), bi bider etorri zaigu. Falta zaigun ori, aal bazendute, igorriko bazeni-

gukete, pozik artuko genduke, utsik gabe nai bait-genduke *Herria* gorde. Eskerrik asko eta barka gure ausartzia.

Azkeneko *Egan* barreiatzen asiak gara eta luzaro gabe artuko duzute.

Biotzez.

64

JON MIRANDEri

Parisera
Donostian, 1956-VIII-1

Ene adiskide ori,

Agindu bezala, zenbait gauza, igorri dizkizut: azkeneko *Egan*, *Anuario II*, Loidiren *Amabost egun Urgain'en*, eta oriekin batera Begoña liburutegian zuretzat zeuzkaten bi liburu. Uzta ugaria duzu, beraz, ugari bezain aberatsa ez baduzu ere.

Gaskoinetik itzulitako ipuiaz zerbait esan bearrean nauzu. Igaz, uztaillaren 6ean, idazten nizun: “Esaten didazunari nagokala, itzuli bearke dizugu, ez orratik argitara eman nai eztugulako. Baiña ipui-saillean lan asko pillatu zaizkigu... Geiegi luzatuko litzake beraz emen argitaratzea eta aste ontan bertan itzuliko dizut”.

Itzuli genizulakoan nengoen, bada. Ez ote da orrela? Noiz igorri genizunik eztut arkitzen emen, baiña begira zazu zure paperen artean, ea or duzuentz. Eta adizera eman zadazu mesedez, luzatu gabe, gure ustea zuzena ala okerra den.

Onezkero begiralditxoren bat emango zenion Loidiren liburuari. Eztaukat gauza miresgarritzat, baiña, leena izateko, lasai eta biziro esana iruditzen zait.

Iliada, ene ustez, astakeri galant bat besterik ezta. Ezta or ez *Iliada*-rik ez euskerarik ageri. Orixe diot datorren *Egan*-en.

Gurekin zorretan zaudela uste baduzu –enaiz ni oso ziur–, mesede bat eskatuko nizuke: argitara berria den *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* tome LI (1955), fascicule 1 (Librairie C. Klincksieck, 11 rue de Lille, Paris 7e). Or agertu baita H. Vogt-en artikulu bat: “Le basque et les langues caucasiques”.

Aipatzen didazun gaia egoki-egokia da, eta bear bada neronek erabil dezakedana. Baiña oraingoz ezin dezaket ezer egin. Lan bat dut aspaldi asia eta leenbaitle-en buka bearra: Nere tesis delakoa. Gaia Euskal-fonetika historikoa du, eta or nabilkizu astia nondik sortuko gaiak bildu, sailkatu eta interpretatzeko.

Pozik gaude aal baduzu onera agertuko zeralako. Besterik ezpada ere, itz-asper-tu polit bat egingo dugu.

Presaka nabil eta barkatuko aal didazu ez geiago luzatzea. Esanera naukazu beti bezala. Biotzez.



Koldo Mitxelena Jose Antonio Loidi eta Juan San Martinekin berriketan.
(Mitxelena familiaren argazkia)



Koldo Mitxelena aita Altuna S.J. ezkerreko aldean eta Goenaga S.J. eskuineko aldean zituela, Donostiako E.U.T.G.-n. (Mitxelena familiaren argazkia)